БҮТҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 259 (6590). 1966 ч. ноябрь 2, среда | Өртээ 2 көп.

СОВЕТ ГРУЗИЯНЫҢ ТУГУНДА ЛЕНИН ОРДЕНИ

ТБИЛИСИ. (СЭТА-ның тускай корр.). Ноябрь бирде грузин улуска улуг болгаш өөрүнчүг байырлал болган. Тбилисиниң спорт ордузунга Грузин ССР-ге Ленин орденин тыпсырынга холбаштыр республиканың ажылчы чоннар төлээлекчилериниң байырлыг хуралы болган.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, Грузияның КП ТК-зының бирги секретары **В. П. Мжаванадзе** хуралды ажыткан.

СЭКП Төп Комитединиң Политбюрозунуң составын хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн-биле сонгаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, СССР-ниң Дээди Соведининң Президиумунуң кежигүнү **Л. И. Брежневке** сес берген.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Совет ниитилелге туразы чогуур магалыг чаагай өзүлде бистиң черивистиң чер болганында ышкаш. Грузияда база чырыткыландыр көстүп турар деп, Л. И. Брежнев чугаалаан. Ортаакы чүс чылдың сүүргаларының баарында кайгамчык чараш аныяк хөөрайлар өзүп, тургузукчу ажыл-иш хайныпып турар. Хостуг кижилериниң ол ажыл-ижи бурунгу черниң хевир-шинчизин чаартып, алыындан кайгамчыктыг түүлдерни бүдүрүп турар.

Хаан ёзузунга удур, буржуазияга болгаш помещиктерге удур Россияның ажылчыннарының болгаш тараачыннарының демиселинге Грузияның ажылчы чоннары идепкейлиг киришкен. Тбилисиниң, Батуминиң, Чиатураның болгаш Грузияның өскедээ үлетпүлүг төптеринің ажылчыннарының чорудуп турганы анчы гулчуушкуннарының чырыткылыг харыннары бистиң Коммунистиг партиявыстың төөгүзүнге кезээ шагда артар.

Грузин улустуң бодунуң хүрээленинден депшидип үндүргени Алеша Джапаридзениң, Ладо Кецховелиниң, Филипп Махарадзениң, Серго Орджоникидзениң, Иосиф Сталинның, Александр Цулукидзениң, Миха Цхакаяның болгаш өске-даа чалбыыштыг революстуларның большевикчи күүлүг сестери Тбилисиниң демир орук мастерскаяларынга, нефть заводтарынга, марганец рудниктеринге болгаш хөмүр даш шахталарынга кыйгырыглыг чаңгыланып турган болгай. Закавказьениң партия организациязынга грузия революстуларын-биле кады орус ажылчын аңгының алдарлыг ооллары— Сергей Киров, Михаил Калинин, Ваня Фиолетов, Арменияның болгаш Азербайджанның кайгамчыктыг большевиктери — Сурен Спандарян, Степан Шаумян, боду бүткен маадыр Камо, Мешали Азизбеков, Нариман Нариманов ажыглай турган болгай.

Грузияга Совет эрге-чагырганың тиилелгези грузин улустуң салымчолунга үндезин эргилзени болдурган. Оон хөй чүс чыл төөгүзүнге чаа үе-чада — социалистиг хөгжүлдениң болгаш ёзулуг чечектелишкиннин үе-чадазы эгелээн. Ада-чурттуң Улуг дайынының диңмиттиг чылдарында грузин улус бүгү акыдүнма совет улустар-биле кады Совет Төрээн чурттуң камгалаар дээш, Октябрьның улуг чаагай чаалап алышкыннарын камгалаар дээш демиселге туржуп үнген. 40 ажыг муң грузин дайынчыл чазак шаңналдары-биле демдеглеткен. Оларның эң шылгарааннарынга Совет Эвилелтинин Маадыры бедик атты тывыскан.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү талаларынга Совет Грузияның кайгамчыктыг чедиишкиннери бистиң хөй национал-дыг күрүневистиң улуг күчүзүн, социализмниң эгээртинмес аргаларын бадыткап турар-дыр деп, Л. И. Брежнев демдеглээн.

Совет эрге-чагырганың чылдарында Грузияга мун чыгам улуг үлетпүр бүдүрүлгелери тутунган. Ам Грузия хөй адырлыг, амгы шагның үлетпүрлүг республика апарган. Совет Грузияның маркалыг кылыгларны делегейниң 65 чурттарынче үндүр садыглап турар. Ам бо республикада чаңгыс неделя дургузунда безин Совет эрге-чагырга тургустунарының мурнунда чыл дургузунда бүдүрүп үндүрүп турганындан хөй продукцияны ажылдап үндүрүп турар. Ол бүгү чедиишкиннер хамыктың мурнунда Грузияның ажылчын ангышының алдарлыг ажыл-хереглеринин ачызында чедип алдынган.

Хүннээректиг республиканың кезээ ажыл-ишчилери бо чылдарда эки ажылдаан. Шай, виноград, сад болгаш цитрустар өстүрериниң кайгамчыктыг ажылдакчылары, ховуу ажылдакчылары болгаш малчыннар, механизаторлар болгаш ногаажылар, Грузияның кезээ ажыл-агыйының бүгү адырларының ажылдакчылары оон байлаан болгаш күш-ажылчы алдарын улгаттырган.

Грузия — бурунгу культураның чурту. Улуг шүлүктүг болгаш бодалчы Шота Руставелиниң төрүттүнген хүнүнден бээр 800 чыл болганын байырлааны ол дугайын база дагын сагындырып турар-дыр. Руставели— грузин, ынчалза-даа ол бистиң хөй националдыг Төрээн чуртувустуң бүгү улустарынга хамаарыжып турар.

Октябрь революциязының соонда грузин культура бүрүн долу чечектелиишкинге таарымчалыг бүгү байдалдарны алган. Улуг грузин чогаалчы Илья Чавчавадзе оон төрээн чуртунга 20—30 грузин инженерлер турган болза деп, ынчыг үени күзеп чораан. Ам республикада он-он мун инженерлер ажылдап турар, чоннуң мун кижи бүрүзүнге дээди эртемниг 45 кижи ононгажып турар. Силерниң республиканың эртемденнериниң чедиишкиннери совет эртемле хүндүлүг черни оларга хандырып турар.

Грузин литература демократизминиң болгаш ёзулуг улусчу утканың чаңчылдарын чүс-чүс чылдарны дамчыштыр чедирип келген. Грузия музыка, чуруула болгаш театр уран чүүлү, кинематографиа, чедиишкиниг хөгжүп турар.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү талаларынга Грузин республиканың кайгамчыктыг чедиишкиннери Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязының дайынчы отряды — Грузияның Коммунистиг партиязының улуртулгазы-биле чедип алдынган.

Грузияга Ленин орденин тыпсыры—чүгле грузин улуска эвес, харын бистиң хөй националдыг чуртувустуң бүгү улустарынга улуг болгаш өөрүшкүлүг болгушкун-дур.

Кайызының-даа чедиишкиниг болурунга совет националдарның изиг сонуургалы — оларның шупшуунда чаңгыс ниити херек, ниити күзел болгаш идегелдер, сорулгалар болгаш чүткүлдер бар шак ол фактының дүрүм ёзугаар ийлерли-дир. Совет ниитилелдиң эң-не күчүлүг шимчедикчи күштериниң бирээзи— ССРЭ-ниң улустарының найыралы чогум-на харын оортан үкталып турар болгай.

Бистиң чуртувустуң улустарының найыралы бегүн улуг экономиктиг баазаны чедип алган. Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда эвилелдешкен республикаларның аразында күш-ажыл хуваалдазының сайзырангай системазы тургустунган, ол система чүрттүң бүгү нацияларының эрге-ажыктарын эң сырый каттыштырарын, чогум үткази-биле алырга, ниити улустуң чаңгыс аай эрге-ажыктары кылдыр оларны каттыштырарын баш бурунгаар тодарадып турар-дыр.

Амыдырал бурунгаарлап турар болгаш бистиң мурнувуска чаа-чаа сорулгаларны салып турар. Ниити күрүнеңиң эң чугула айтырыгларын шиитпирлевишаан, республикалар аразының харылзааларын база улам ынай калбарткан болгаш сайзырангайжыткан турарывыс, ажыл-агый тургузуушкунунуң байлак дүржүлгазын, а ол ышкаш кадрлар солчуушкунун улам эки таарыштыр тургузуп алган турарывыс эргежок чугуладыр.

Ниити күрүнеңиң болгаш национал эрге-ажыктарны таарыштыр дүүштүрериң Коммунистиг партия бистиң ажыл-херээвистиң чедиишкинниг болурунуң чайлаш чок негелдези кылдыр көрүп турар.

Ниитилелдиң экономиктиг, социал болгаш угаан-бодал амыдыралының бүгү талаларынга бистиң чуртувустуң улуг чедиишкиннери маргыш чок. Бөгүн бар бүгү-ле түүлдеривиске чоргаарланып турар бис, ол дээрге совет улустуң холу, угааны болгаш күжү-биле кылып алган түүлдеридир. Коммунистиг партияның идейполитиктиг болгаш организакчы ажыл-чорудулгазының түннели-дир.

Бистиң партиявыстың политиказы социалистиг бүдүрүлгениң эң байлак күрлавырларын болгаш арганарын, совет кижилериниң чаагай байдалын көдүрериниң эрге-ажыктарынга, коммунистиг ниитилел харылзааларын улам ынай хөгжүдериниң эрге-ажыктарынга таарыштыр бүгү хемчег-биле ажыглаарынче үгланган деп, Л. И. Брежнев чугаалаан. Ол политиканың күжү—артем талазы-биле үндезилелдиинде болгаш боттуунда, бистиң күрүневистиң коммунизмче бир демниг, бүзүрелдиг бурунгаарлаар аргазын оон хандырып берип турарында. СЭКП-ниң XXIII съездизинин соонда ажылдың баштайгы түннелдери харын ол дугайын чугаалап турар.

Ниити продукция бүдүрер талазыбиле тос айларның планын бүгү үлетпүр 103 хуу кылдыр бүүсеткен. Баштайгы саналгалар ёзугаар алырга, бо чылын үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 1965 чылдыңга деннаарге, план-биле төлевилеттинген 6,7 хуунуң орнунга 8,2 хуу болур. Планнан ажыр барык 5 миллиард рубльдин үлетпүр продукциязын бүдүрген турар.

Көдээ ажыл-агыйның улуг чедиишкиннери оңза өөрүнчүг. Колхозтар болгаш совхозтар чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрер чорукту ыка көвүдедирин чедип алган. Тараа болгаш техниктиг культураларның дүжүүр бедээн, инек малдың баш саны көвүдээн, мал ажылының продуктулуу бедээн. Баштайгы саналгалар-биле алырга, көдээ ажыл-агыйның ниити продукциязы бо чылын эки ажылдаан, совет улустуң мурнунга боттарының хүлээлгезин олар алдарлыбиле күүсеткен, көдээниң ажыл-ишчилериниң дугайында партияның болгаш чазактың чаагай сагыш салылышкынына олар ажыл-херээ-биле харылаан.

Бо чылдың эки түннелдери алачайгаар чедип келбээн болдур ийин. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинде чиик оруктар чок дээрзинге база дагын бүзүредивис. Ажыл-чорудулганың үр хуусаага таарыштыр ыяк бодамчалыг кылдынган программазы чедиишкинни бээр, ынчангаш ам бистиң партиявыс СЭКП ТК-ның март Пленумунуң соонда, XXIII съездиниң соонда харын ыңдыг программалыг болуп турар.

Бистиң мурнувуста турар сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринге ыыткыр домактар болгаш үеүеде үзүргедир чоруктар эвес, харын улам харыысалгалыг болур чорук, ажыл-херектиң бүгү байдалдарын ажыл-ишчи, бүдүмчелиг тодарадып көөр, ыыткыр сөстер-биле болуп оожукturбайн, харын арганарны-даа, бергелерни-даа, чедиишкиннерни-даа, четпестерни-даа боттуг ёзу-биле үнелеп көөр херек дээрзин хүн бүрүнүң амыдыралы өөредип турар. Улуг болгаш бичии, кандыг-даа айтырыгны бодамчалыг, бүгү талалыг көөрү, айтырыг шиитпирлээрде бүгү талалыг аналиэкеге даянып билири, бодунуң ажыл-чорудулгазының түннелдерин шүгүмчүлекчи үнелеп билири, кижилерни камныг болгаш кичээнгейлиг көөрү—бистиң бүгү партия организациларывыстың, бүгү коммунистерниң болгаш хамыктың мурнунда бүгү чадаларның болгаш албан-хүлээлгелериниң удуртукчу ажылдакчыларының ажылынын стили болур ужурлуг.

Улус ажыл-агыйын удуртуруп улам ыңай сайзырангайжыдар талазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин боттандырып турарының үезинде партия организациаларының мурнунда улуг болгаш нарын сорулгалар тургустунуп турар. Партияның экономиктиг политиказын амыдырала боттандырары бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарның калбак массаларының идепкейлиг киржилгезин болгаш инициативазын, демократтыг эгелээшкиннерни калбартып хөгжүдерин негеп турар.

Кадрлар-биле, ылангыя ажыл-агыйжы кадрлар-биле ажылдың талазында партия организациаларының мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Бистиң кадрларывыс экономиктиг билиглерни болгаш ажыл-агыйны башкарарының чаа аргаларын хандыр шингээдип алыр апаар. Ол талазыбиле партия организациялары оларга дузалаар хүлээлгелиг.

1967 чыл бистиң чуртувустуң амыдыралынга онза чыл болур деп, Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн. Ол—кижи төрелгетеннин төөгүзүнге чаа үени ажыктан Улуг Октябрьның алдарлыг чартык чүс чылының байырлалының чылы-дыр. Ол кайгамчыктыг хүнну демдеглээринин эң эки аргазы — экономиканың, эртемниң болгаш культураның хөгжүлдезинге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыры ол болур дээрзин совет кижилер тодаргай билип турар. Бистиң чуртувустуң бүдүрүлгелериниң, колхозтарының болгаш совхозтарының мурнакчы коллективтери алдарлыг байырладыг чылдың алдары дээш социалистиг чарышты шагда эгелээн.

Бистиң бүрүнгаар шимчээшкинивис чүгле чүрттүн иштинге экономиканың болгаш культураның каңчаар хөгжүп турарындан эвес, харын бистиң планнарывыстың онаалгаларының кайы хире дараалашкак болгаш долдур күүсеттинип турарындан база хамаарыжыр. Совет Эвилелинде коммунистиг тургузуушкуннуң чорудулгазынга делегей байдалы база биче эвес салдарын чедирип турар. Моон ужурунда XXIII съезд келир үеде даштыкы политиктиг угланышкынны ажылдап кылырынче улуг кичээнгейни салган.

Социализмниң аңы-дүнма чүрттарының найыралын, сырый каттыжышкының болгаш детки-жишкинин калбартып хөгжүдеринге сөөлгү үеде өөскө өөскө түүлдерни кылган. Социалистиг чүрттарның аразында харылзаалар улам-на сырый, ажылишчи болгаш хөй янзы хевирлиг болуп бар чыдар. Күш-ажылдың социалистиг хуваалдазы, культураның болгаш өртемнин үнелиг түүлдерин улам калбак солчуру, даштыкы политиктиг айтырыглар талазыбиле үргүлчүнүң сүмележишкиннерин бистиң ниити хөрөөвиске болгаш ақы-дүнма улустарның түс бүрүзүнге чаагай бараан болуп турар.

Сөөлгү үеде социалистиг дем каттыштырылгазында-даа, делегейнин коммунистиг шимчээшкининге-даа тайбыңның болгаш социализмниң эрге-ажыктарынга таарыштыр дем каткан хөделиишкиннерже чүткүл онза күш-биле билдинип кээп турарын бүзүрел-биле айтып болур бис. Оон чырыткыланчак илерели Варшава керээзиниң киржикчилери бүрүнелерниң июль чевүлел хуралы болган. Вьетнам айтырыг талазы-биле Бухарестиге хүлээп алдынган Мегеглел база Европага тайбынны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаар дугайында Декларация — политиктиг улуг чүгула болгаш үр үениң үжүр-дүзалыг документилер-дир.

Болгарияның, Венгрияның, ГДРния, Кубаның, Моолдуң, Польшаның, Румынияның, Совет Эвилелинин болгаш Чехословакияның партияларының удуртукчуларының база чазактарының баштынналарының үжүражышкыннары болгаш беседалары совет черге чаа болуп арткен болгай. Чүректин хаңзынзан, ак-кара чок байдалга арткен ол үжүражышкынналарның киржикчилери делегей политиказының талазыбиле кайы-кайызының сонгурган турары дыка хөй айтырыглар дугайты бодал-оналдарын солушкан.

Бистиң аалчыларывыс совет өртемнин болгаш техниканың чедиишкиннери-биле, оон иштинде курраг чер шериглериниң, шериг-агаар күштериниң боо-чепсээниң эң чаа хевирлери-биле, космос болгаш шериг-ракета техниказы-биле таныжар аргалыг болганын парлалга дыңнадыгларындан билир болгай сиңер.

Иет, совет кижилерниң холу-биле сүртенчүг чепсек кылдынган, алдызындан кайгамчык улуг күш—бистиң чүрттувустуң, бистиң өннүктеривистиң болгаш эвилелчилеривистиң айыыл чок болур чоруунуң идегелдиг магадылалы тургустунган. Советтер чүрүү бүгү кижи төрелгеттенниң тайбыңынын, хосталгазының болгаш депшилгезинин тиилеттирбес чөленгижээ апарган.

Бистиң хүннеривисте империализм болза ону быжыг, чаңгыс эрсеткилдиг ойтур шаңыышкын маңап турар черлерже өттүр шүргүп кире бээр хире ыңдыг күштүг эвес дээрзи билдингир. Реакцияның турушгарын күштелдирер- аар-берге түлчүүшкуннарга улустарның чаалап алган хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун ушта тыртып алыр төлээде, империализм ам хая көрүнгүлеп, хөделип, оп-мерге ажыглап, кажар үүлгедиглерни кылып турар. Ынчангаш бистер ону кезээде барымдаалап көрүп, империализмниң чимзенниишкиннеринге хамаарыштыр серемчидилдиг болур ужурлуг бис.

Антиимпериалистиг фронтуга аразында чөпшээрежилге чок болурунун бичии-даа тигленишкиннерин империализм тып ап шыдаптар болза, ылангыя аңаа ол каржы күш ажыглаарындан болгаш шуут агрессиядан-даа ойталвайн турарын барымдаалап көөр апаар дээрзи чугаажок. Маңаа чижек болза АКШ-тың

(Төнчүзү 2-ги арында).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тудуг материалдарының үлетпүрүнүң Эргелелин тургузар дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң киирип келген дилээн РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумуна бадылаан.

СЭКП-ниң төлээлери Хельсинкиде барган

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Финляндияның Коммунистиг партиязының ТК-зының чалааның ёзугаар СЭКП-ниң төлээлери СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП-ниң Москва обкомунуң бирги секретары В. И. Конотоп, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП-ниң Ленинград обкомунуң бирги секретары В. С. Толстиков, СЭКП ТК-ның улустар аразының килдизининиң эргелекчизининг оралакчызы А. С. Беляков составтыг октябрь 31-де Хельсинкиде чеде берген.

Совет төлээлерни вокзалга Финляндияның Компартиязының Чингине секретары Вилле Песси, Финляндияның Компартиязының даргазы А. Сааринен болгаш партияның өске-даа удуртур ажылдакчылары уткуп алган.

ОРГКОМИТЕТТИҢ ХУРАЛЫ

Бо чылдың октябрь 31-де Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хуралдаар залынга бот-тывынгыр уран чүүлдүң бүгү-россий көрүлдезиниң Тывада республика оргкомитединиң эзлчеглиг хуралы болган.

Орта агиткультбригадаларның чоокта чаа Кызылга болуп эрткен көрүлдезининиң түннелдеринин дугайында ол талазы-биле жюриниң даргазы, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи С. Л. Оюннуң илеткелин дыңнаан. Көрүлде идей-политиктиг болгаш уран-чечен деңнел талазы-биле эки эрткенин оратор демдеглээн. Бирги, ийиги болгаш үшкү черлерни Өвүр, Улуг-Хем, Каа-Хем районнарның культура бажыңнары эзлегилээн. Моон-биле чергелештир агиткультбригадалар көрүлдезинде улуг четпестер барын айыткан. Хөгжүм болгаш танцы номерлери байлак эвес шынарлыг болгулаан. Хөй-ниитиниң чогаадыкчы организациялары көдээде бот-тывынгыр уран чүүл коллективтеринге кошкан дузалап келген. Моон уламындан оларның репертуары ыдыы, янзы-бүрү эвес болуп турар.

Ол ышкаш, хуралга республика оргкомитединиң театр секциязының удуртукчузу В. В. Журавлевтуң, хөгжүм секциязының удуртукчузу А. Б. Чыргал-оолдуң информацияларын дыңнаан.

Дараазында санал берген эштер айыттынган четпестерни чайладыр хемчеглерни ап чорударын чугула деп демдеглээннер.

Республика көрүлдезинге киржир район коллективтериниң киржикчилериниң санын хуралга бадылаан.

КОМСОМОЛЧУЛАР БРИГАДАЗЫ

Республиканың үлетпүрлүг чаа хоорайы Ак-Довурак хүн бүрү өзүп, сайзырап орар. Ында чаа-чаа бажыңнарның тудуу хүн келген тудум бедип үнүп турар. Чижээлээрге, эмнелге чери, профтехучилище, чурталга бажыңнары, 600 олуттуг клуб тудуу, 230 орунnуг уруглар ясли-сады дээш чежезин ол дээр. Бо бүгүнү чүрттүң бүгү булуңнарындан келген ооллар, кыстарның ажыл-ишчи холдары бүдүрүп турар.

Тудугларны кылырынга «Тыва даг-дүгү тудугнуң» 3 дугаар участоктунда комсомолчу Р. Губайдулинниң бригадазының үлүг-хуузу база кирген. Губайдулинниң бригадазы 29 дугаар дөрт каът чурталга бажыңының туулбу салыышкының доосканы, ам үш каът чурталга бажыңының подвалының бетонnаашкын

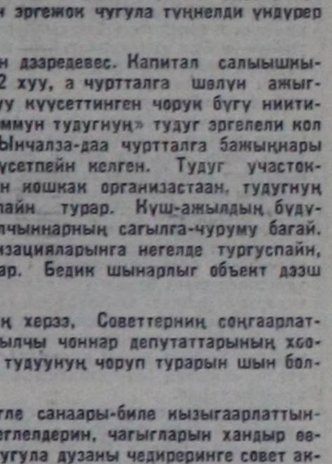

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының бүгү-эвилел хүнүн чоокта чаа-ла байырлап эрттирип, тараажы, малчын чылдың түннелдерин үндүрүп тура, мурнакчыларны шаңнап, оларга байыр чедирип турган бис. Дүжүт дээш демиселге шылгарааннарның аразында Кызылдың сайгарылга баазазының ажылчыны Татьяна Күдерековна Монгуш база бар. Тараа продуктулары бүдүрер ажылга кызымак, шудургузу дээш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумуну ону Хүндүлел бижикбиле шаңнаан.

Дагларда хар чаап, хову-шөлдерже киир бысканнап турар апарза-даа, баазада тарааны арыглаар, кургадыр, соодар ажыл-иш бо хүннерде-даа соксаал чок.

ЧУРУКТА: Т. Монгуш.

Чарышка мурнаан

«Барлык» совхозтуң хоочун чолаачызы Күжүгет Деспижек ол ажыл-агыйда дээрге чолаачыларның бирээзи. Чолаачыларның аразында чарыштың мурнуку одуруун ол эзлээн, бо күзүн дыка хөй тараны сөөртken.

Дуржулгалыг чолаачы совхозтуң тараа шөлдеринден Кызыл-Мажалыктың тараа хүлээп алыр черинге 300 тонна, ховуга ажылдап турган комбайнардан тарааны алгаш, төп шаңга чедир 580 тонnаны сөөртүп чедирген.

М. МОНГУШ.

Америк агрессорларның араатанзыг үүлгедиглери

ВДР-ниң элчин черинге парлалга конференциязы

Вьетнамның Демократтыг Республиказының ССРЭ-де элчизин Нгуен Ван Кинь октябрь 31-де совет болгаш даштыкы журналистерге парлалга конференциязы эрттирген.

Вьетнамга удур агрессечи дайынга америк империалистериниң кемниг үүлгедиглерин иетеп-хынаар талазы-биле Вьетнамның Демократтыг Республиказының комитединиң чаа медеглелин ол журналистерге элчин таныштырган.

Вьетнам улусту кулданып алыр болгаш аңаа боттарының тура-соруун албадаар сорулгалыг агрессечи политиканы чорудуп, делегей эргезин дора көрбүшаан, америк империалистер дайын чорударының араатанзыг чүдек-бужар аргаларын ажыглап турар деп, элчин медеглээн. Олар артиллериниң, агаар болгаш далай флодунуң дузазы-биле тайбың чурттакчыларже массалыг халдаашкыннарны кылып, янзы-бүрү бомбаларны, химиктиг болгаш хоранныг бүдүмелдерни ажыглап турарлар. Олар чурттакчыларны албадал-хилинчек лагерьлеринче ойладып киирип, кандыг-даа буруу чок кижилерни, оларның аразында кырганнарны, херээженнерни болгаш бичии уругларны хилинчектеп, өлүрүп, кырып, хосталга армиязының туттурган дайынчыларын болгаш патриоттарны хилинчектеп турар. Олар бүдүн-бүдүн суурларны болгаш хоорайларны чер кырындан арылдырып, үнүш-дүжүттү чок кылып, плотиналарны бомбалап турар. Америк империалистер болза дайын чорудар талазы-биле боттарының стратегиязын болгаш тактиказын ажылдан кылыр дээш, Вьетнамны амгы үениң өлүмнүг чепсектериниң чаа хевирлерин шенээр чер кылдыр ажыглап, шак ыңдыг араатанзыг чоруктарны безин ажыглап турар.

Бүгү делегейге чөптүг чоруктуң болгаш тайбыңның нүүрүнде, өске улустарның хамаарышпас чоруунуң болгаш хосталгазының база Вьетнамга ёзулуг хамаарышпас чоруктуң болгаш тайбыңның нүүрүнде вьетнам улус болгаш ВДР-ниң чазаа америк империалистериниң Вьетнамда агрессечи дайынын болгаш дерзин үүлгедиглерин сойгалап илередириниче болгаш улам шиитпирлиг бүрүү шаварынче социалистиг чүрттарның улустарын, чазактарын, бүгү делегейде чаагай тура-соруктуң кижилерин база америк улусту кыйгырып тур деп медеглелде онзалап демдеглээн. АКШ болза Вьетнамда агрессечи дайынын соксадыр, ВДР-ге удур бомбалаашкыннарын болгаш өске-даа дайын чорудулгаларын соксадыр, бүгүле шериг баазаларын чок кылыр болгаш бодунуң шериглерин база бодунуң чалчаларының шериглерин Вьетнамдан үндүрүп алыр Вьетнамга бодунуң салым-хуузун боду шиитпирлээр арганы тыпсыр ужурлуг.

Америк агрессорларга удур вьетнам улустуң демиселиниң дугайында ВДР-ниң киностудиязының документалдыг фильмин база «Шуурган көдүрүп олур» деп уран-чечен фильмин парлалга конференциязының киржикчилеринге көргүскен.

СОВЕТ ГРУЗИЯНЫҢ ТУГУНДА ЛЕНИН ОРДЕНИ

(Төнүүзү. Эгези 1-ги арында).

Вьетнамда кем буруулуг агрессиязы ол-дур.

Вьетнамда империалистиг үптээшкинниң мурнунга хөделиишкинниң чаңгыс эвин канчаар көөру бо хүнде интернационалдыг харыысалганың болгаш депшилгениң база революцияның идеалдарынга бердингенинйң шиитпирлиг үндезин барымдаазы болур.

Моңғ-биле холбаштыр ККП-ниң болгаш КҮР-нүң удуртукчуларының адрезинге шиитпирлиг буруу шавыышкынны чугаалавас аргажок деп, Л. И. Брежнев чугаалаан. Пролетаржы интернационализмниң принциптерин үревишаан, кыдат удуртукчулар болза акы-дүңма вьетнамны деткиринче угланган хөделиишкиннерни каттыштырып дүүштүрер дугайында Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чүрттарның бүгү саналдарын хүлээп албайн барган. Ону ККП ТК-ниң XI пленуму бодунуң шиитпирлери-биле бадыткаан. Ынчаарга Кыдат болза Вьетнам-биле кызыгаарлажып турар кара чаңгыс социалистиг чурт ол болгай, ынчангаш бо талазынга ооң туружу вьетнам улустуң хосталгалыг демиселин деткириниң бүгү херээнге чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Бистин туружувус кандыгыл дээрге, ол тодаргай — ол болза пролетаржы интернационализмнин туружу-дур. Совет Эвилели социалистиг чүрттарны сырый каттыштырарынче угланган бодунуң күжениишкиннерин соксатпас, демисежип турар вьетнамга бүгү таланың дузаламчызын болгаш деткимчезин көргүзерин уламчылаар. Социалистиг өске-даа чүрттар вьетнам айтырыының талазы-биле ындыг угланыышкынны барымдаалап турар дээрзин билир бис.

Социалистиг дем каттыштырылганың болгаш делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эптиг болуру —улустарның чаагай чоруу дээш делегейниң өске-даа айтырыгларын чедиишкиниг шиитпирлээринге чугула негелде болур. Социализмниң чаңгыс эптиг болуруның херээ, улустарның тайбыңының болгаш хосталгазының херээ тиилээр дээрзинге быжыг бүзүрелдиг бис. Сырый каттыжыышкын — бистиң күжүвүс. Сырый каттыжыышкын — социализмниң бүгү чүрттарының, бүгү коммунистиг шимчээшкининиң амыдыралчы эрге-ажыы-дыр. Сырый каттыжыышкын — тайбыңның, социализмниң болгаш депшилгениң херээниң чаа-чаа тиилелгелериниң чугула магадылалы-дыр!

Империализмге удур, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш туржуп турар боддунар-ла хөй политиктиг болгаш хөй-ниитичи күштер-биле делегей ареназынга кады ажылдажылганы калбартыр болгаш быжыглаар дээш бистиң партиявыс чайгылыш чокка ажылдап турар. Азияның, Африканың болгаш Латин Американың улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкининиң болгаш социализмниң эрге-ажыктарын амыдырал сырый каттыштырган. Улустар аразының чугула айтырыгларын шиитпирлээринге ол күштерниң бот-боттарының дүүштүрүлгелиг хөделири улустарның тайбыңының болгаш айыыл чок чоруунуң улуг фактору апар чыдар.

Тайбыңның болгаш улустар аразының айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарынга кады ажылдажылга болза барыын чүктүң делегей байдалын шыны-биле көрүп, янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының принциптерин эдереринге херек кырында белен болуп турар чазактары-биле, политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчылары-биле база болуп болур дээрзинге быжыг бүзүрелдиг бис. Делегей амыдыралында чаа үүлдерни чогуур ейында көөр, болуушкынарның үүгле ниити чорудулгазын эвес, харын база янзы-бүрү чүрттарның, аравысты социал мооидактар аңгылап турар чүрттарның бизин политиказының тодаргай угланыышкынарының ужурун тып билир чорук болза агрессчи империалистиг күштерниң чимзениишкиннерин серемчилелдиг хайгаараары-биле болгаш оларның тургузуп турары айыылдарны көөру-биле бир дөмей чугула болур.

Делегейниң тайбыңын быжыглаарының, улустарның хостуг хамаарышпас чүрттаарынга эргелерин камгалаарының, күрүнелер аразынга чаагай үре-түңнелдиг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң программазы-биле Совет Эвилели Каттышкан Нациялар Организациязында база демисежип турар.

Улустар аразының эң-не төлээлекчи организациязы — КНО-нуң ургаларын совет кижилер чедир үнелевейн турар деп болбас. Ол организация болза тайбыңның ажыктыг чепсээ болуп болур болгаш ындыг болур дээш бодунга күштү тывар ужурлуг. КНО-нуң Уставын шыңгыызы-биле сагыырынга үндезилээш, ооң боттуг болурунга моон соңгаардаа идигни бээринге Совет Эвилели белеп.

СЭКП Төп Комитеди болгаш Совет чазак болза бистиң партияның XXIII съездизинге бир үн-биле бадыткаан ленинчи угланыышкынны улустар аразының херектеринге быжы-биле эдерер апаар. Ол угланыышкынны бистиң хөй национал чүртүвүстүң бүгү улустары долузубиле хүлээп билип, деткип турар. СЭКП-ниң бедик кедүргени социалистиг интернационализмниң, бүгү-ле депшилгелиг, антиимпериалистиг күштер-биле эп-сеткил каттыштырылгазының тугун, улустарның хосталгазының, дең эргелиниң болгаш айыыл чок чоруунуң тугун кажан-даа салбас бис.

Партияның даштыкы болгаш иштики политиказынга бистиң улустуң ханызы-биле бүзүреп турары болза бүгү коммунистерге, чүрттүң бүгү партия организацияларынга кайгамчык улуг харыысалгайы онаап турар. Ол бүзүрелди шынзыдар дээш, совет тургузугнуң күчүзүнүң эгээртинмес үндезини болуп турар партияның чон-биле чаңгыс эвин моон соңгаар-даа улам быжыглаар дээш партия, ооң Төп Комитеди бүгү үүлдерни кылыр.

Ооң соонда Л. И. Брежнев Грузин Совет Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыын номчуп дыңнаткан.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң, СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың даалгасын улуг өөрүшкү-биле күүседип — Грузин Совет Социалистиг Республиканга Ленин орденин тыпсып тур мен деп. ол чугаалаан.

Л. И. Брежнев бедик шаңнал-биле холбаштыр байырны чедиргеш, улус ажыл-агыйын болгаш культураны хөгжүдер талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун Грузияның ажылчы чоннарынга күзээн.

Түңнелинде Л. И. Брежневтиң чугаалааны болза: Улуг байырладым — Совет эрге-чагыырганың 49 чыл ооюнуң бүдүзүнде силер-биле ужуражып турар-дыр бис. СЭКП Төп Комитединиң, Дээди Советтиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың өмүнээзинден Грузияның ажылчы чоннарынга ам болур байырлал-биле холбаштыр байырны чедирип, бажың бүрүзүнге, өг-бүле бүрүзүнге чаагай чоруктү болгаш аас-кежиин күзээрин чөпшээреп көрүнер.

Эш Л. И. Брежневтиң чугаазын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш ооң ленинчи Төп Комитединиң алдары дээш адыш часкаашкыннары-биле болгаш байыр чедириишкиннери-биле улаа-дараа үзе кирип турган.

Ооң соонда Грузияның КП ТК-зының бирги секретары **В. П. Мжавданадзе** чүве чугаалаан.

Партияның Москва хоорай комитединиң, Моссоветтиң күүскомунуң күрүнүдэн, бүгү москвачыларның мурнуудан акы-дүңма грузин улуска чүректиң ханызындан байырны СЭКП Москва хоорком уның бирги секретары **Н. Г. Егорычев** чедирген.

Дараазында СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге байырлыг чагааны хураалдың киржикчилери диңмиттиг, үр үзүлбес адыш часкаашкыны-биле хүлээп алган.

Байырладыг хураалдың киржикчилери партийжи гимн «Интернационалды» улуг көдүрлүүшкүн-биле ырлап күүседеккеннер.

Улуг Төрээн чуртувуста

Свердловск. Уралдың турбомотор заводунуң ажылчынары болгаш специалистери Кубага күчүлүг чүс агрегаттарны кыска хуусаада кылып бээрин хүлээнген. Олар сөзүнге ээ болуп турар болгаш баштайгы 40 агрегаттарны чорудуп берген. Хосталга ортулуунда өңнүктер чер суггарар машиналарны удавас алырлар.

Үстүнде чурукта: күчүлүг агрегаттарны будуп кылырынга

будукчу Р. Алексеенко чедиишкиниг ажылдап турар. Ээлчеглиг агрегатты чорудуп бээринге ол белеткеп тур.

* * *

Туланың машина тудуунуң заводунуң чүүк сөөртүр болгаш чиик мотороллерларын чүгле бистиң чуртувустуң эвес, харын делегейниң хөй-хөй чурттарының оруктарындан көрүп болур. Бо бүдүрүлге бодунуң продукциязын үргүлчү сайзырангайжыдып, чаа машиналарны бүдүрүп үндүрерин чедип ап турар.

Адаанда чурукта: мотороллерлар эптээриниң кол конвейери.

СЭТА-ның фотохрониказы.

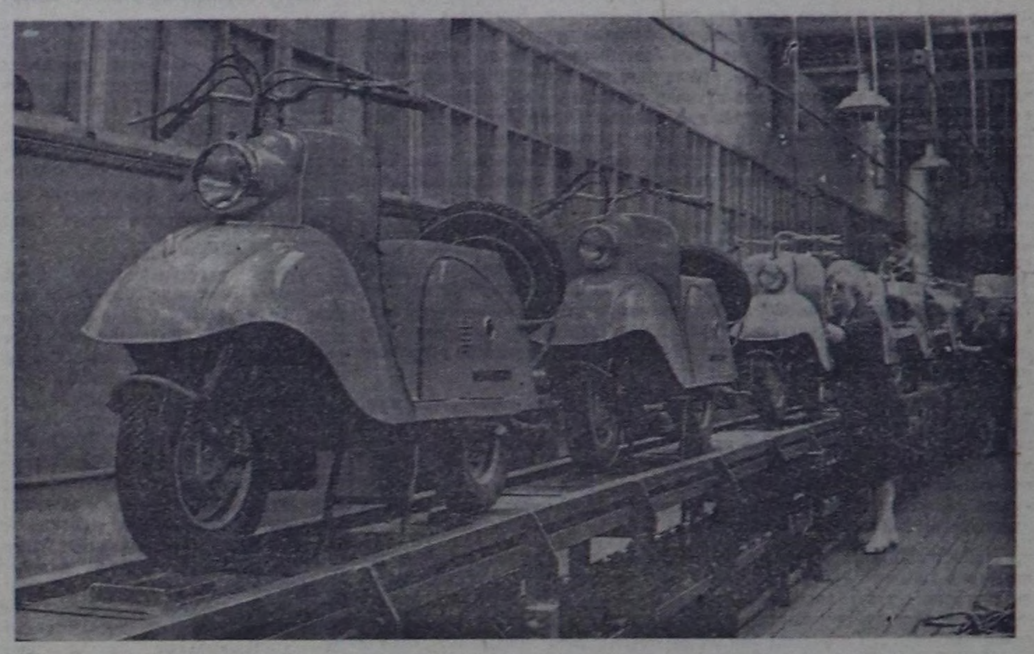

КОЗЕКОВТУ СЕКРЕТАРЬГА ЧҮГЕ СОҢГУВААНЫЛ?

Партияның отчёт-сонгулдалыг хуралы дээрге, отчёттуг үе дургузунда коллективке кижилер-биле ажылды партия организациязының канчаар тургусканын, бир эвес бүдүрүлге чери болза, бүдүрүлгениң планныг ажылдарын күүседири дээш массаны ажыл-ишче организастаарынга партия организациязы чүнү кылганын тодаргай айтыр, түңнээр ужурлуг. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, партия организациязының коллективке авангард ролю кайы хире бедээнил дээрзин коммунистер ажыы-биле чугаалажыр сорулгалыг.

Бии-Хем районнуң Туранның ПМК-62 тудуг отрядының коммунистериниң отчёт-сонгулдалыг хуралынга бо талазы-биле шыңгыы чугаалажыышкынар болган. Коммунистиң бедик адынга үлегептиг болуп, бүдүрүлгеге мурнакчы, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг коммунистериниң адын илеткелчи адаан. Коммунистер Оюн Наксыл, Грибошеев олар чазанылга пегининң мурнакчылары болуп, бүдүрүлге планын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Партия организациязының хуралы отчёттуг үеде 7 удаа болган. Ол хуралдарга колдуунда-ла ажыл-агыйга хамаарышкан айтырыгларны: тудуг ыяжының белеткелинче, тудугнуң шынарын экижиделинче угланган айтырыгларны шиитпирлеп турган. А партияның иштики ажылы, коммунистиң бедик адынга төлептиг болуру, Устав негелдезинге коммунистерниң харыысалгалыы, коммунистерниң партийжи даалгаларны канчаар күүседип турары дээш ышкаш ең-не чугула болгаш амыыралчы айтырыгларны партия хуралынга чаңгыс-даа удаа чугаалашпаан. Моон уламыдан кижилер-биле ажыл ыракта чедир тургустунмаан дээш, коммунистер партия эге организациязының секретары эш Козековту шыңгыы шүүмүүлээннер.

Коллективке кижизидилге ажылын четпес тургусканының бир тодаргай хереченизи—кадрлар-биле ажыл. Тудугга ажылдаары-биле 99 ажылчыннарны эрткен 9 айларда хүлээп алган, а олардан 85 кижини ажылдан үнүргеп. Ажылчыннарның ажылдан үнер кирер чоруунуң чылдагаалы болза, Туран тайгазында бо бүдүрүлгениң ыяш участогунда ажылдап турар кижилериниң амыдырал байдалынче сагыш салбаанында. Аңаа лекция, беседа болбайн, ажылчыннар солуннарны, журналдарны чагыып албайн турар. Ажылчыннарның чүрттаар, ажылдаар черинге бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузары администрация черинин дөрт хүлээлгези турбүже, тудуг участогунуң начальниги коммунист эш Желтобрюков багай ажылдап келгенин коммунистер чидии-биле шүүмүүлээннер.

Партия организациязының хуралынга хөй-ле шиитпирлерни хүлээп ап турган, ынчалзажок хүлээп алган шиитпирлерниң күүселзези дээш партияның организациязы контрольду кылбайн келген.

Чаа тудуп турар уруглар яслизиниң бажыңын сентябрь 1-ниң бетинде ажыглалга киирериниң дугайында доктаалды каш ай бурунгаар, коммунистерниң хуралынга хүлээп алган турган. Ынчалзажок шиитпир саазын кырында арткан. А уруглар яслизиниң бажыңы ажыглалга кирбээн дээрзин коммунист эш Суковатин чугаалаан.

Партия организациязының иштики ажылында улуг четпестер барын коммунист эш Наксыл болгаш өскелерда чидиг шүүмүүлээннер.

ПМК-62 тудуг отрядында партия организациязы отчёттуг үеде партия хүрээлениңе үүгле чаңгыс кижини хүлээп алган. Коллективте 100 ажыг ажылчыннар бар турбүже, кежигүн өзүлдезивиң куду болуп турары дээрге партия организациязы ең эки мурнакчы бүдүрүлгечилерни партияның хүрээлениңе киирип алырынче кошкак кичээнгей салып, оларның ортузунга организас-массалыг ажылды чоруткааны болур.

Партия организациязы коммунистерден партийжи негелдерни чогуур деннелге чедир тургусаашыпдан ажылчыннарның иштинден ийи чаңгыс кижилер арагалаар, күш-ажылдың сагылга-чүрүмүн үреэр чоруктар бар. Коммунистер Пичилицин, Лапин олар арагага хандыкшыл, күш-ажылдың чүрүмүн үреп турда, партия организациязы оларга хемчег хүлээтпээнин коммунистер шын айтып, шүүмүүлээннер.

Ынчангаш партия организациязының ажыл-чорудулгазын амгы үениң негелдезинге дүүштүр тургузуп шыдаваан болгаш харыысалга чок ажылдап келген дээш эш Козековту коммунистер партия эге организациязының секретарынга сонгуваннар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНДА ОТЧЁТТАР БОЛГАШ СОҢГУЛДАЛАР

Улам күжениишкинниг ажылдаар

КҮР ЧЕР СОВХОЗУ —«Тиилелгениң» ажыл-агыйында чедип алдынган чедиишкиннер совхозтуң коммунистериниң база-ла чедиишкини, оларның организакчы болгаш мобилизакчы мергежилиниң күжү болур деп, парткомнуң отчёт-сонгулдалыг хуралынга демдеглээн. Ажыл-агый бо чылын күрүне мурнунга планныг онаалгаларын чедиишкиниг күүсеткен: сүт садары 113,5 хуу, дук—132, эът—100 хуу болган. Күрүнеге 10.000 тонна тараа дужаар тургаш, 20.070 тонналы дужаган. Бир гадан 13 центнер дужуттуг ажаан алгатын черле онзалап демдеглээр херек. Совхозтуң мурнакчы ажыл-ишчилериниң саны улам көвүдеп турар, оларның чамдыызы — коммунистер. Совхозтуң культура амыдыралын хөгжүдеринге, партия өөредилгезин организастаарынга болгаш эртитеринге коммунист башкылар Хертек Пинов, Протасова, Салчак Монгуш-оол оларның идепкейлиг киржилгезин хуралга санал берген чамдык эштер бедик үнелел-биле чугаалап турганнар.

Коммунистерниң ажылга хуу харыысалгазының дугайында чугаа хуралга бир кол черни эзээн. Чамдык коммунистер партийжи бедик адынга толеп чок чоруун көргүзүп, ажылга харыысалгазын кудуладып турган. Чижэз, № 6 трактор-хову бригадазының бригадири Г. Шаталов тараа шөлдерни-бок үүштер тудуп чий берген турда, ону чок болдурарының кандыг-даа хемчээн албаан. Ол ышкаш, бо бригада дужуг ажаан алышкының оожум темпиниг чоруткан болгаш аңгыс аңдарылгазын база озалдаткан. Бо-ла бригадага ажылдап турган коммунист Тумай Седен-оол арагага хандыкшыл, ажылын ээн каашкаш чоруп турган.

Совхозтуң Кара-Хаак салбырының ажылында четпестер дугайында чугаа мооң мурнуунда-даа чылдарда турган, ам бо хуралгада болган. Ук салбырның ажылы сандараашкынга чедип турар. Ындыг чогенчиг байдалды биле-тура-ла, салбыр эргелекчизи эш Самороков, мал бригадири турган Манькай Кок-оол кандыг-даа тодаргай хемчег албааннар. Харын-даа чамдык коммунистер арагалаарынга өйлежип турганын шыңгыы буруу шаазр херек. Кара-Хаак школазында башкыларның партия эге организациязының үчёдунда беш коммунист бар, ынчалза-даа оларның чаңгызы-даа хуралга келбээн. Коммунист башкыларның мындыг харыысалга чогун отчёт-сонгулдалыг хуралдың киржикчилери буруу шаап, шыңгызы-биле шүүмүүлээн.

— Бистиң совхозта 35 хар чедир назылыг 400 ажыг кижи бар турда, эрткен өөредилге чылында үүгле 72 кижи өөренип турганы дыка четпес-тир. Ол дээрге совхозта партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының бүгү-ниити өөредилгеже кичээнгей салбайн турарын хереченилеп турар. Сес чыл өөредилгезин чедип алырынче улуг күштү салыр ужурлуг бис — деп, коммунист эш Шиов саналында чугаалаан.

Совхозтуң партия организациязы бодунуң ажыл практиказынга чаа-чаа арга-хемчегларын боттандырып, коммунистерниң хуу харыысалгазын бедидер талазы-биле элээн ажылдарны чорудун турарын өөрүнчүт. Ынчалза-даа совхозта хөй-ниитн организацияларының ролюн бедидерниге удуртулганы партком кошкаткан турган. Комсомол организациязын ап көрээл. 250 ажыг комсомолчулар хөй болгаш солун ажыл-херектерни күүсеедип болур ужурлуг турда, оларның бот-идепкейи-биле кылып каан онзагай үүлүг көзүлбейн турар.

«Тиилелге» совхозтуң перспективазы улуг, ылаңгыя тараа бүдүрелин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле ооң ролю улам-на бедиир. Ол дугайын коммунистер хуралга айытпышаан, хүнүң чугула ажыл-херектери—мал кыштагларашкынынга белеткелди доозарымче, машина-техника септелгезинге организастыг киреринче, үрезин уруушкунуң шыпарлыг чорударынче күштү моолнеп, аңаа партийжи удуртулганы экижиделин парткомнуң чаа соңгудар составындан негээннер. Парткомнуң секретарынга М. С. Дамдын база катап соңгуткан.

С. ДҮКТҮГ-ООЛ.

Номчукчуларның чамдык чагааларынын допчулалы

Улам күжениишкинниг ажылдаар

«СҮТ-ХӨЛ» СОВХОЗТУҢ Алдан-Маадыр салбырында партия эге организациязының хуралынга санал берген коммунистер партия өөредилгезин организастаарынга, партияның иштики ажылын сайзырангайжыдарынга партия организациязының ролюнүң дугайын колдады чугаалап турганнар. Моон алгаш көөрге, партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдың утка-шынарын, аңаа коммунист бүрүзүнүң идепкейлиг киржилгезин коммунистерниң эки билип турары илдең. Ол дугайын бистиң көдээ бижикчивис Монгуш Сундукай бижээн.

Оргу-Шөлде хойжу бригада (бригадири М. Отук) салбырның бригадалар аразынга социалистиг чарыжының тиилекчизи болган. Бригада төрүүр чүс баш хойга онзаштыр чаш төл алырының планын күүсеткен. Бригадада хойжулар мал кыштагларашкынынга чедиишкиниг белеткенген.

Оргу-Шөл бригадазында партия бөлүү—«Сүт-Хөл» совхозта эң эки ажылдыг болукке санадып турар, ооң организакчызы О. Ч. Дажы-Намчал малчыннарның бедик күндүткелин чаалап алган. Партия бөлүүнүң коммунистери үе-үелеп чыглып келгеш, бригадада ажыл-херектиң дугайын чугаалажып, ыланғыя коммунистер боттары канчаар ажылдап, өскелерге кандыг үлегерин көргүзүп турарын тодаргай чугаалажып турар. Бригаданың коммунистери солуннарны чагыдып алган номчуп, бүгү делегей байдалын сонуургап дыңнап турар. Коммунистерниң организакчы ажылының түңнелинде бо бригада культура амыдыралдың хандырылгазын экижиделин чедип ап турар апарган. Боттарында чүнар бажыңныг, кызыл булуңнуг. Ол ышкаш, хураган, хөй турар чаа кажааларны боттарының бот-идепкейи-биле кылып алган. Совхозтуң өске салбырларында партия бөлүү эш Дажы-Намчалдың удуртканы бөлүктүң ажылының дүржулгазын өөренири чугула деп бодаар мен.

Салбырның Сарыг-Булуң сүт-бараан фермазының ажылын экижиделинге ында ажылдап турар коммунистерниң мурнакчы ролюнүң дугайын хуралга база демдеглээн. Ферма күрүнеге сүт садар чыл планын ажыр күүсеткен.

Отчёт-сонгулдалыг хуралга салбырның ажыл-агыйының дугайында хөй-ле отчёттуг чугаалажып, орта элээн шак-үеник эрттирген, ынчалза-даа маңаа тодаргайыбиле чугаалажыр ужурлуг турган чугула айтырыгларны—коммунистериниң хуу харыысалгазын, партия Уставының негелделерин оларның күүсеедип турарын, партийжи даалгаларның дугайын, партия өөредилгезин организастаарынга партия организациязының ролюн болгаш партийжи-организастыг өске-даа ажыл-херектерни үүгле каксы аараа чугаалашканы хуралдың шынарын кудуладыпкан деп, эш Сундукай бижээн.

«МУРНУНДАГЫ четпестерни катаптавас». Мындыг эгелиг чагааны биске **Сат Бады** (Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергейде) чоруткан. Авторнуң бижин турары болза:

— «Тыва» совхозтуң ажыл-агыйының кол угланыышкыны мал семиртирги болганда, ниитиниң малынга четчир чемни белеткеп алыры — ажыл-агыйның ең чугула сорулгазы. Бо сорулга күүсеттинмейн турар дугайын партия организациязының отчёт-сонгулдалыг хуралынга база айыткан. Сигеп шөлдерни суггарбаанындан, албек сигенниг черлерни шилип албайн турарындан совхоз бо чылын эвээш сиген белеткеп алган. Кыш келген. Малды менди кыш ажырар дээш, совхоз директизиязы, Хөндергей салбырында партия организациязы (секретары эш Төмүр-Очур) тодаргай хемчеглерни алыр ужурлуг.

Коммунистер Ооржак Дастанмай, Куулар Данзы-Белек хүлээнип алган малдарынга эки семиртилгени чедип ап, кызымак ажылдап турар. Олар дүк дужаар хүлээлгезин база ажыр күүсеткеннер. Малчыннар Кара-Сал Соруулдаа, Сат Чамзырың, Монгуш Очур, Ондар Дака ажаан турганы малдарындан хөй немелде деңзини чедип алганнар.

Мал ажылынга таажыр кижилерни шилип алырынче кичээнгей салбайн турганы дээш салбырда партия организациязын, ооң секретары эш Төмүр-Очурну коммунистер шүүмүүлээннер. Үүгле беш коммунист мал ажылында ажылдап турар чорук дыка четпес. Ол эвээш санныг коммунистерден партийжи негелдени кошкаткан турган.

Салбырда партия организациязының ажылында өске-даа хөй четпестер турганын хурал илереткен. Хөй-ниити организацияларының ажылын партия организациязының бюрозу багай удуртканындан ук организациялар бот-идепкей чск, эрецгей ёзу-биле ажылдап турар. Ынчангаш партия организациязының организакчы болгаш удуртукчу ролюн экижиделинче онза кичээнгейни салырын коммунистер негээннер.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУҢ «Кара-Хөл» колхозунга партия организациязының отчёт-сонгулдалыг хуралы болуп эрткен. Колхозтуң малы хөй-хөйү-биле өлүп, малчыннарның ажылга харыысалгазы кудулап турда, партия организациязы шиитпирлиг хемчеглерни албайн келген деп, көдээ бижикчи коммунист Х. Дойнуң редакцияга бижээн.

23 коммунист хөй ажылында ажылдап турар. Кырган коммунист Хертек Чылбар эрткен кыжын чаңгыс-даа баш хөй ол-бо чылдагаандан өлүрүп болдурбаан. А ооң кожазы Хертек Өлчей чүс баш хойдан 81 хураганы чедир албаан. Коммунистер Хомушку Сүтерек, Күжүгет Баданов оларның коданнарындан элээн мал өлген чорук, оларның ажылга харыысалга чогун көргүзүп турар.

Мал ажылында мындыг улуг четпестер турда, колхозта партия организациязы аңаа удур шыңгыы хемчег албайн турганын хуралга саналдаан коммунистер чугаалааннар. Бо четпестиң бир кол чылдагааны болза, мал ажылынга таварылга болган кижилерни хүлээп ап, ооң соонда олардан негелдени кошкадып турганында. Ам мал кыштагларашкынынга белеткел доозулган турар ужурлуг, ындыг турда чамдык кыштагларда ол доозулбаан.

«Кара-Хөл» колхозта партия организациязының ажыл-чорудулгазын эки деп санап турар. Ынчаарга, партияның организас-массалыг, кижизидилге ажылдарын чорударын, хуралдарны эртирерин, коммунистерге партийжи даалгаларны бээрин болгаш өске-даа ажылларны организастаарын партия организациязы үе-үеник негелдезин ёзугаар чорудуп турар. Ол дугайын хуралга база айыткан. Эки чедиишкиннер бар-дыр, олар моон соңгаар-даа көвүдээр дээрзинге бистер, коммунистер бүзүреп турар бис. Ынчалза-даа мал ажылагайлыг бо колхозта четпестерни чайладыр талазы-биле партия организациязы шиитпирлиг хемчеглерни алыр ужурлуг турган. Партийжи удуртулга каяа-даа бодунуң кижизидикчи ролюн, дээштиг салдарын чедирген турары чугула.

Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозтуң саанчыларының аразында Ирина Василь биле Кызыл Хурунады эрткен тос айларда бир инекке онаштыр 1600—1700 кг сүттү сагганнар.

— Чылдың төнчүзүнге чедир ол санны 2 муң ажырар апаар бис — деп, олар бүзүрелдиг чугаалаар.

Бо саанчылар — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары, партия кежүгүнүнге кандидаттар. Ирина Васильди бо чурукта көрүп тур силер.

И. ЦЕЛИЩЕВТИҢ фотозу.

Совлагу үеде бистиң республиканың ажыл-агыйларына тракторлар ажыглалы алаан улгаткан. Часкы, чайгы база күскү ажылдардан аңгыда олар кыжын база хөй ажыглаттынып турар. Чылдың соок үезинде тракторларны ажыглаары алаан берге болгаш бичии-ле үрелиишкиннерни эдип, кылып алырынга хөй үе, күш чарыгдаттынар.

Чамдык механизаторлар тракторну соок үеде ажыглаарының чурумун сагывайн турарындан, радиаторга суг доңа бээри, чем болгаш чаашкын системаларына үрелиишкин тыпты бээри, блок головказының тиглени бээри дээш өске-даа хөй санныг үрелиишкиннерни эдип, кылып алырынга хөй үе, күш чарыгдаттынар.

Чамдык механизаторлар тракторну соок үеде ажыглаарының чурумун сагывайн турарындан, радиаторга суг доңа бээри, чем болгаш чаашкын системаларына үрелиишкин тыпты бээри, блок головказының тиглени бээри дээш өске-даа хөй санныг үрелиишкиннерни эдип, кылып алырынга хөй үе, күш чарыгдаттынар.

Кышкы ажыглалга чүгле № 3 техниктиг эдилге эвлчег чок чоруттунган, бичии-даа үрелик чер чок трактор кирер ужурлуг. Тракторларның ындыг белеткелин чорударда соодулга системазын, баакты, кывар чүүл дамчыдыкчыларын, үс фильтрлерин эң хынамчалыг белеткээр херек. Соодулга системазының каргаан аштаарда 1 литр сутта 100 грамм сода, 50 грамм керосин холаан эзилдиргини ажыглап болур. Мындыг составтыг эзилдиргини соодулга системазынга кутказ, тракторну 10—12 шак дургузунда ажылдадыр. Эзилдиргини төпкеш, системаны арыг суг-биле чуур. Оон ынай, чаашкын системазының чайгы үзүн, кыжын хереглээр, арай суук, соокка доңмас үс-биле солуур.

Дизель моторлуг бүгү тракторларның катер чаашкынынга кыжын ДП-8 деп дизель үзүн ажыглап болур. Ол-ла үстү топливо насозун, таарыштырыкчыны, шимчедикчиниң дамчыдылга механизминиң картерин, гидросистеманы үзеп чаар кылдыр хереглезе чогуур. Бир эвес мотор үстерииниң кышкызы чок болза, оон орнунга чайгы үстү солярка-биле биче суугадып алгаш ажыглаап болур.

Роликтер подшипниктерин, суг насозун болгаш башкарыкчы дугуйларның подшипниктерин АКП-10 деп автол-биле ийикпе, азы ДП-8 деп дизель үзү-биле чаар. Соңгу өзектиң дамчыдылга салбырын, дамчыдылга корабказын кышкы нигрол-биле үзээр, а температура 20 градустан куду турда нигролга солярканы 25 хуу чедир немеп алыры чугула. Ынчан нигрол сооктан белеп доңмас болур. Дизель шимчедикчилериң агаар арыглакчызынга богун шүүреп каапкан, үштүн бир кезии хирези солярка холуксаалыг үстү кудар.

Дизель тракторларның одалга системазынга кыжын агаарның температуразы 20 градустан куду турда «З» деп маркалыг солярканы ажыглаар болгаш соок оон өрү температуралыгда соляркага керосинни 25-тен 50 хуу чедир холуп алыр. Холуушкунну тускай, арыг савага чорудар. Тракторнуң баагын оон-биле долдурган, ажыл соонда баак долбастай бергенде ону долбас хевээр хондур тургузуп болбас. Бир эвес баакты ол корабказын кышкы нигрол-биле хевээр хондурар болза баакта куруг черге соок агаар көвүдээш, солярка артыы доңа берип болур. Оон ынай баакче суг киреринь болдурбайн, суг олче кирген таварылгада баакты божуткаш катап хынамчалыг долдурар, солярка дамчыдар хоорааларга хей туруптарын база болдурбас херек. Хоорааларында хей туруткан тракторнуң моторун кышкы үеде хөлдирери улуг бергедээшкинниг апаар.

Шимчедикчиниң соксаал чок ажылдаарын хандырар болгаш оон эмин эртир изиирин болдурбас төлээде, тракторну өйүнде чылыглаары чугула. Радиаторда суг доңа бербес кылдыр ону тускай чехол-биле шывар болгаш копотту база-ла ол хевирлиг кылдыр чылыглаар. Тракторист кижиге таарымчалыг кылдыр тракторнуң кабиназынче соок киирер черлерин кидис-биле, мурнукку шилдериң хажымыларын тускай лента-биле шагар. Трактор бүрүзүн чайы үеден дудак чок булурукчулуг ажыглаар дизе ажыл-агыйлар четчир санныг гараждарны, септелге мастерскаяларын кылып алыры чугула.

Кышкы үеде тракторларны ажыглаары; ажаан кадагалаары мында айыттынган болгаш өске-даа негелдерни шыңгыы сагып турган боттандырар болза, кыжын тракторларбиле күүседир ажылдарның бедик бүдүрүкчүлүүн, техниканга үрелиишкиннерни болдурбазын бүрүн чедип ап болур. Борта чүгле механизаторнуң эвес, ажыл-агыйларның удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң изиг чүткүлү негеттинер.

И. ОЛДЫРЕЕВ.

МОСКВАНЫҢ СТРАТЕГТИГ УГЛАНЫЫШКЫНЫНГА

Константин РОКОССОВСКИЙ,
Совет Эвилелиниң Маршалы

(Төнчүзү. Эгези № 258 «ШЫНДА»).

Солнечногорскиниң кавызынга улуг тулчуушкун оон-биле кады кал-барган, оортан дайзын Ленинград чазаглыг орукту дургаар согуун Москавже угландырган турган. Аңаа база-ла 16-гы армия дайзынга шудургу удурланган. Берге хүннер эгелээн. Чер болганга — чүгле Волоколамск-биле Ленинградск чазаглыг оруктарга эвес, харын база ол ийи оруктарның аразынга аар-берге тулчуушкуннар чорун турган. Аңаа, Истрашы шугумунга, 18-ки болгаш 78-ки адыгжы дивизиялар, М. Е. Катуковтуң бирги гвардейжи танк бригадазы дайзынның танк дивизиялары-биле шудургу дайылдашкан.

Гитлер соок эгелээриниң мурнунда Москваны узуткаарын бодуңуп шериглериден пеген турган. «Топтүү» дээр армиялар болүүнүң командылал чери шиитпирлиг эргилдени чедип алырын оралдашшынаан, далажып турган. Ынчалза-даа ындыг эргилдени дайзын чедип ап шыдаваан, Москваны экелеп алыр дээр ооң планы үзе шаптырган. Гитлержилериниң күштериниң кошканы ноябрь тоңчүзүнде-ле ийе апаргаш. Дайзын хонуктта, а чамдыкта элээн каш хонуктарда безин чүгле 3—5 километр бурунгаарлаар аргалыг болуп турган. Бистиң шериглеривистиң удурлашкынын улам өзүп турган. Кадыг-дошкун тулчуушкуннарны чорудуп турган, совет шериглер Вязьма хемниң баштары — Крюково — Дедовск — Истра хем шугумга быжыглаапкын алган. Гитлержилер Крюково—Сходненвк болгаш Истра—Дедовск угланышкынарының чамдык участокталрынче чаза таварын киреринь каш удаа оралдажын турзажок, олар чедишкинии чедип ап шыдаваанар. Ол үеге чедир оларның согуг таварыштырар болүүлери кижи составының чартык кезииңден эвээш эвезии болгаш аажок хөй санныг дайынчы техниказын шыкыынган.

Бистиң участогувуска дайзын Москваже угландыр чаза таварын кирер дээр соолгу оралдажышкынын ноябрь 30-де Красная поляна биле Лобнының аразынга кылган. Аажок улуг чидириглерге таварышпышаан, дайзын бистиң кезектеривисти аткаар кызын, Москваның чоок кавыларынже үнген, ынчалза-даа фронтуну чаза таварын кирип чадаан, Москваже баар орукту ажыдып шыдаваан.

Тулчуушкуннар чорун турда тургустуган онза нарын байдалдар: маневрлар, аткаарлаашкыннар, удур шаап хандаашкыннар турзажок. армияга кезектер болгаш каттыжышкынар-биле харылзаа барык үзүлбейн келген. Фронт-биле армияның харылзаазынга байдал база-ла ындыг турган. Харын оон туржук, фронтуның командылал чери армияның составына турган каттыжышкынар-биле харылзааны шуут тургузарын үргүлүү чедип ап келген.

Фронтуга тургустунган берге үелерде Дээди кол командылакчы Сталин байдалды үргүлүү ылавылап сонуургаар турган. Фронтуда байдалдың дугайын Сталинге үргүлүү илеткен турган мен. Аар-берге үеде командылакчының байдалын эки билбишаан, Сталин каш-ла состер-биле кижини сорук кирер каапгарын билир турган. Ындыг чугаа болган соонда дораан-на армияны янзы-бүрү чепсектер болгаш кижилер-биле күштелдирип эгелээр турган. Чамдыкта дузаламчы дыка эвээш-даа болгулаар, ынчанмыже бистер ол үүлдерге өөрүп турган бис. Херек кырында байдал черле аар-берге турган.

Кол штабтың начальниги Совет Эвилелиниң Маршалы Б. М. Шапошников шериглериң айтырыгларын болгаш дыңнадыгларын аажок кичээнгейлиг коор турган.

1941 чылдың декабрь 2—4-түү—Москваның соңгу-барыын чоогунга гитлержилериң шаап халдаашкынын ара доктаадырын чедип апкан хүннер ол кыадыр саналза чогуур. 16-гы армияның шериглери Волоколамск болгаш Ленинград чазаглыг орукторунуң секторунда камгалал турушгарынга ыяк быжыглаңын алган. Ол шугумга болгаш Москвадан соңгу-барыын талада өске-даа шугумнарга дайзын камгалалче шилчнир ужурга таварышкан.

Гитлержилер найысылаадың хаалгаларының чоогунга кыш эрттирерин кордап турган боор. Совет Дээди кол командылал чери удур шаап халдаашкынга эргежок чугула курлавырларны кыска үеде тургузуп, оларны Москваның районунга мооңнеп шыдаар деп үвени гитлержилер бодавайн турган. Канчаарга-даа ындыг курлавырлар шагда тургустунган болгаш фронтуга кээп эгелээн.

Барыын фронтуның кезектери чаа кыттыжыышкыннар-биле, четчелеттингем. Дээди кол командылал черииң кур күжүнден согуг таварыштырар бирги база чээрбиги армиялар фронтуның оң талакы хажыызынга чедип келгеш, 16-гы болгаш 20-ги армияларның аразында шугумга сайгара тургустунган. Бистиң армиявые немелде күштерни база алган. Армияның составынга сес гвардейжи миномёт дивизиолнары, танкыларга удур чеди артиллерия полктары, улуг күчүнүң гаубица полкузу, ийи пушка-артиллерия полктары келген. Күчүлүг дайынчы техниканың чедип келгени бистерии ооруткеп—ол чоруу бистиң үлетүрүвүстүү дайын байдалынга таарыштыр тургусканын айтып турган.

Чаңгыс сес-биле чугаалаарга, удур шаап халдаашкынче бистиң шериглеривистиң шилчнп киреринге эргежок чугула бүгү байдалдар тургустунган. Удур шаап халдаашкын эгелээн-даа. Ону эгелээр алдар И. В. Панфилов аттыг 8-ки гвардейжи (316-гы турган) адыгжы дивизияның үлүүнге оваашкан. Бо дивизияны ол үеде генерал-майор В. А. Ревякин командылап турган.

Дайзының күчүлүг камгалал белдирии тургусканы Крюково демир орук станциязынга тулчуушкуннар хамыктыы мурнунда калбарган. Дивизия Крюково камгалал белдириичe халдаа...ынны алды удаа чоруткан. Станция бистиң шериглеривистиң болгаш дайзынның холунга удурдедир каш удаа шилчип турган. Дайзының чадаг шериглериниң ийи ажыг полкаларын чылча шапкаш, 16-гы армияның шериглери декабрь 8-те Крюковону холга алгаш, дайзының камгалалының ханызында кол даяныр черлерни эдип алган. 5-ки армияның шериглери-биле дем каттыштырып алгаш, 16-гы армия дайзынны Истра хемниң калбак эотпээнден ырадыр ап октапкан болгаш Звенигородтан соңгу-чөөн талада кашкаш чурттакчылыг черлерни хостаан.

Крюковону хоставаш, 16-гы армия Барыын фронтуның бүгү шериглериниң составынга шаап халдаашкынын үргүлүүлээн. 9-ку гвардейжи дивизияның шериглери болгаш 18-ки адыгжы дивизияның база 17-ги танк бригадазының күштериниң кезектери Истра угланышкынга гитлержилерниң камгалалын чаза таварын кирген болгаш кадыг-дошкун тулчуушкуннарның соонда Истра хоорайны хостаан.

Декабрь 18-те 20-ги болгаш 16-гы армияларның шериглери Волоколамск дээш тулчуушкуннарны эгелээн. Декабрь 20-де хоорай хосталган. Волоколамск угланышкынга шаап халдаашкынын калбартпышаан, 16-гы армияның шериглери декабрь 21-де Руза биле Лама хемнерже үнген. Дайзын далаш-биле аткаарлап турган.

Кижи бажының дүгү адыйын келир коргунчуг үүлдер: кижилерни азып өлүрген чагылар, бооладып өлүрткен кырганнар, херээженнер болгаш бичии уруглар—бо бүгүнү Москва чоогундан девидээшкин-биле дезии маңнашкан дайзының пзинге совет дайынчылар көрген. «Гитлер канут» деп состер-биле туттуруушкунга дүжүп берип турган гитлержилерни олар база корген. Бо бүгү үүлдер дайзынны коор хөөн чок чорукту улам күштелдирип турган. Гитлержи армияларның типлеттиртпес дугайында хоозун бодалдары хүл-ыйбалаңдыр эстей берген.

Декабрь тоңчүзүнде Барыын фронтуның шериглери он-он хоорайларны, чурттакчылыг чүс-чүс суурларны хостаан. Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвага шуут аймыл чайлаттынган.

Москва чоогунга бистиң 16-гы армиявыстың киришкени кадыг-дошкун тулчуушкуннуң дугайын сагынмышаан, бистиң типлелгевистиң үндезинииде чүү салдынганын, ол үеге чедир аштырымышкынар деп чүл дээрзин билбейн келген дайзын армиязын чылча шаварын кандыг күштер хандырганын бодап келир-дир. Ынчангаш «кандыг-даа дайынга алызында типлелге тулчуушкун шолүнде боттарының ханын төп турар ол массаларның угаан-бодалының байдалындан хамзаржыр апаар. Дайынның чөптүүнге бүзүрел, боттарының акы-дүңмаларының чаагай чорууңга боттарының амы-тынын бээрининг эргежок чугулазын медереп билири солдаттарның угаан-бодалын хайныктырын, дыңналбаан аар үүргени эрттиреринче оларны албадап турар» дугайында улуг Ленининиң сөстерининг ханы мергени, чөптүү дагын бүзүреттингеп.

Фронтуга бүгү талалыг дузаламчыны көргүзеринче москвачыларны мобилизастаан Москва партия организациязы Москва чоогунга гитлержилерни чылча шаварынга онза рольду ойнаан. Муң-муң москвачылар —коммунистер болгаш комсомолчулар партизаннар болуп, дайзының тыылынга идепкейлиг хөделип турган. Москва милициязының ажылдакчыларындан тургустуган хаакчылар отряды армияны четчелээринге келген эки-турачыларның аразында бар болган. Ол отрядты дайзының тыылынга дайылдажыр кылдыр чорудар ужурлуг турган. Фронтуның шугумуң дамчыштыр ону чорударын база чедип ап шыдаан бис. Ол үеде келгилээн медээлер-биле алырга, отряд бистиң үгланышкынывыска улуг чедишкин-биле ходелип турган. Отрядтың хөй дайынчылары ээп келбээн болгаш эжелекчидер-биле сегиржин алышкынга амы-тынындан когараан, ынчалза-даа оларның эрес-маадырлыг чоруу олбес. бистиң Төрээн чуртувуска чанныг ышкаш сүртенчиг шактарда патриоттуу хүлээлгезин күүседиринииң кезээде үлегер-чижээ болур. (ПМА).

ДАШТЫКЫДА

Японияның коммунистиг партиязының X съездизи хагдынган

ТОКИО. (СЭТА). «Акахата» солунның октябрь 31-де дыңнатканы-биле алырга, Японияның Коммунистиг партиязының X съездизи Токиога хагдынган.

Японияның Компартиязының ТК-зының пленуму ЯКП ТК-зының даргазынга Сандзо Носаканы, ЯКП ТК-зының чиигине секретарынга Кэндзи Миямотону соңгаан.

Мурнуу Вьетнамда партизан шимчээшкини

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамның партизаннарының болгаш чажыт ажылдакчыларының үшкү конференциязы чүртүн хосталган районнарының бирээзинге чоокта чаа болуп эртикен. Мурнуу Вьетнамда партизан шимчээшкинииниң калбарганын болгаш чүртүн чону-биле оон сырый харылзаалыын конференцияның делегаттары демделээн. ВИА агентилелдиң дыңнатканы-биле алырга, соолгу каш чылдарның иштинде, ыланғыя америк агрессорларга үлүг шуут демиселче хосталганың мурнуу-вьетнам күштери болгаш мурнуу-вьетнам улус кодүрүл үнген соонда, партизан шимчээшкини улуг чедишкиннерни чедип алганын конференция айыткан.

Венесуэлада

Октябрь 31-де Венесуэлага күрүне эргилдезининг оралдажышкыны болган, оон чү-даа үнмээн деп, Каракастан ЮПИ агентилелдиң корреспондентизи дыңнаткан.

Хо Ши Миниң интервьюзу

ХАНОЙ. (СЭТА). «Эвенман» француз журналдың директору Эммануэль, Дастье де ла Вижериге берген интервьюзунга ВДРниң президентизи Хо Ши Миниң медеглээни болза, вьетнам улус тайбыңның, хамаарышпас чоруктуң болгаш национал чаңгыс эотиң херээнге хамы бердинген. Бистиң национал эргелеривисти таңгырак-биле хулээп көргеи Вьетнам талазы-биле 1954 чылдың Женева дугуржулгаларын Каттыкан Штаттар үрээн. АКШ Мурнуу Вьетнамга удур агрессчи дайынны чорудуп, а соолгу ийи чылдарда Соңгу Вьетнамче агаардан кадыг-дошкун халдаашкыннарны кылып турар. Ол халдаашкыннарның түңнелинде бүгү вьетнам улус бодуңуң адачуртун камгалап алыры-биле кодүрүлүп үнген.

ВИА агентилелдиң дамчыткаңы ол интервьюда айтып турары: аажок хөй немелде күштерни тыртып алган турзажок, америк экспедициялыг шериглер 1965 чылдың күзүнден 1966 чылдың чазыңга чедир күргаг сезоннуң үезинде кадыг-дошкун аштырышкынарга таварышкан. Алды айлар иштинде АКШ болгаш оон сайгон агентилери 114.000 кижизин ышкынган болгаш инициативаны холга ап шыдаваан. «Сайгон чазак» хоорайларга безин кандыг-даа эрге-чагырганы ажыглавайн турар дээрзин Хо Ши Мин демделээн. Массалыг-биле ырбан дезер болгаш үргүлчү болуп турар үйлээнниң уржуунда оон шерии аар чидиригдерге таварышкан.

Ынчаарга Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтузу мурнуу-вьетнам улустуң кара чаңгыс төлээлекчизи болуп улам-на туржуп турар.

Америк шериг-агаар күштериниң халдаашкыннары улам күүлүг харыы согугларга таваржып турар деп, Хо Ши Мин үргүлчүлеп чугаалаан. 1.350 самолёттуг аңдара аткан. (Бо саннарны интервьюну берген хүнүнде турганы-биле айыткан. Амга чедир ниитизи-биле 1.521 самолёттуг аңдара аткан (ВИА-ның РЕДАКЦИЯЗЫНЫҢ ТАЙЫЛБЫРЫ). Чамдык чидиригдерге бистиң таварышканывыс чайгаар билдингир. Ынчалза-даа экономикавысты амгы байдалга таарыштыр тургузуп алган бис.

1965 чылда рис бүдүрүлгезиниң ковүдээри үргүлчүлеп турган. Дыка хой кодээ ажыл-агый кооперативтери, оон иштинде дайзының талазындан эң интенсивтиг бомбалаашкынга таваржып турар районнарда көдээ ажыл-агый кооперативтери чыл иштинде гектар бүрүзүнден беш тонна ристи ажаап алган. Чурт үлетпүрүн хөгжүткен бис. Харылзаа болгаш транспорт ажылын үргүлчүлеп турар; амыдыралдың ортек-үнези аартаваан.

Хүн бүрүде дайзының бомбалаашкыны тураажок, школаларда үш миллион уруглар, университеттерде болгаш профессионал өөредилге черлеринде 100 муң кижи өөредилгезин үргүлчүлеп турар.

Бистиң улузувус, бодуңуң адачуртунга кайы хире изиг ынакшылдыын, когараалдар турзажок, дайзынны чылча шаварынга кайы хире бүрүн шиитпирлиин бо түңнелдер хереченлеп турардыр.

Президент Джонсон болгаш оон оцнүктери боттарының улустарын төөредип, АКШ-тың Вьетнамда байдалы-биле холбаштыр кандыг-бир бүзүрелди көргүзеринорааддажын турар деп, Хо Ши Мин оон ыцай медеглээн. Даайынны күштелдирери-биле чаа базымны кылган санында американнар «тайбың чугаалажышкыннар» дээр чүвенин дугайында шуутаазының пропагандаңы чорудун, чулчуруп туруп бээрлер. Ол чүгле оптуг, авиастыг аргадыр. Бо дайынны соксадырына чүгле американнарның үнүп чоруурун эргежок чугула. Ол болза оларга кара-чаңгыс хүндүүг шиитпир-дир.

Вьетнамның туружу—ол дээрге, Вьетнамның Демократтыг Реепубликазының чазаанын «дөрт үүлдери» болгаш Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтузунуң «беш үүлдери» болуп турар. Ам бистиң туружувуста 1954 чылдың женева дугуржулгаларының кол үүлдери сиинккен. Бо болза вьетнам айтырыын таарыштыр шиитпирлээринге кара чаңгыс шын үндезин болур.

Тайбың катап тургустунган соонда дораан-на вьетнам улус бодуңуң бүгү күштерни бодуңуң ажыл-агыйын катап тургузарынга бээр болгаш ону бүгү делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустары-биле пайыралчы харылзааларны тудар, каттышкан, тайбың, хамаарышпас, демократтыг болгаш чечектелген чурт кылдыр хуулдурар деп, Хо Ши Мин түңнелинде чугаалаан.

Француз социалистерниң съездизи

ПАРИЖ. (СЭТА). Париж чоогунда Сюэн хоорайга Француз социалистиг партияның онза съездизи болуңуң ажылын дооскан. Белир чылдың мартта парламентиге болур соңгулда-биле холбаштыр партияның соңгулда мурнуңуң тактиказының айтырыгларын чугаалажып көргеп.

Түңнел резолюциязында съезд демократтыг болгаш социалистиг чөөн күштериң федерациязының соңгулда мурнуңуң тактиказын үүлдүг деп санаан. Федерациязының удуртулгазы биле өске-даа «политиктиг организациаларның» аразынга ужуражышкынны чорударын база саналдан турар.

Съезд соонда болган парлалга конференциязынга Социалистиг партияның чингине секретары Ги Молленин тодарадып тайылбырлааны: мында чугаа болза Францияның Коммунистиг партиязының болгаш Каттыкан социалистиг партизның дугаймында болуп турар. Оон сөзуу-биле алырга, бо шиитпир болза, коммунистер биле социалистериң аразынга политиктиг шуут чугаалажылганың катап эгелээнин айтып турар «чаа фактор», «чугула шиитпир» болур.

Француз социалистиг партияның съездизининг түңнелдерин тайылбырлавышаан, «Юманите» солунның кол редактору Рене Андриенин ол солунның арыннарына бижээн чүүлүнге демделээни: француз коммунистер ам болур соңгулдага кандыг-даа бүгү партияларның чаңгыс аай программазын болгаш соңгулда мурнуңуң чаңгыс аай тактиказын ажылдап кылыр дээш доктаамал туржуп турар.

Камбоджа чазак АКШ-тың политиказын буруу шаап турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Камбоджа күрүнениң баштыңы изыгуур салгавызы Нородом Сианук Мурнуу-Чөөн Азияның чурттарының херектеринге Каттыкан Штаттарның холгаарлаашкынының политиказын, а ол ышкаш Вашингтонуң албадаашкыны-биле эрткен манила човүлел хуралдың шиитпирлерин буруу шапкан. КУДР-дан көдээ ажыл-агый машиналарын белекке ап турары-биле холбаштырган хүлээп алышкынга чүве чугаалап турган, Камбоджа күрүнениң баштыңының медеглээни: хамаарышпас чоруктан, бот шиитпирлеттинер эргедеп, харын бодуңуң чурттуңуң каттыжарындан безин бүрүн ойталарын вьетнам улуска манила човүлел хурал херек кырында саналдан турар шиитпирин хүлээп алган деп чүве билдингир-дир.

АЧО-нуң төлээлери

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Африка чаңгыс эп организациязының (АЧО-нуң) министрлер човүлелиниң сессиязында чыылган Африканың хамаарышпас чурттарының төлээлекчилери Аккраже болгаш Конакриже төлээлерни чорудар дугайында шиитпирии хүлээп алган. Аддис-Абебаже орук айы-биле Аккрага туттуруп хоругдаттырган гвиней төлээлериң кежигүннерин дүрген хостаар дугайында айтырыгны гана эрге-чагырганар-биле чугаалажып көөруп АЧО-нуң төлээлериниң соруглазы кылдыр салган. АЧО-нуң чиигине секретарының оралакчызы Мохаммед Сахнуңнуң медеглээни-биле алырга, төлээлер Гана биле Гвинеяның аразында харылзааларны экижидерии чедип-алыр оралдажышкынны база кылыр.

Гвинея чазактың удурланыышкыны

КОНАКРИ. (СЭТА). Африка чаңгыс эп организациязының министрлер човүлелиниң сессиязынче бар чораан гвиней төлээлерни Аккрага тудуп хоругдаан дугайында медээни бүгү Гвинея киленнээшкин-биле дыңнаан.

Гана эрге-чагырганың сагыштыы-биле кылган кеминг үүлгедин дээш кол харыысалганы АКШ-тың чазаа хүлээр ужурлуг дээрзин Гвинеяның Демократтыг партиязының Политбюрозунуң болгаш чурттуң чазаанның кады кылган дыңнадыында айтып турар. Ол дыңнадыгда чугаалап турары-биле алырга, «пан-америкэн» дээр америк компанияның самолёду-биле Аддис-Абебаже ужудуп бар чораан гвиней төлээлер Аккрага самолёт доктааган үезинде оон үнериден ойталаан. Ынчалза-даа гана полиция самолётче моондак чокка кире бергеш, төлээлериң бүгү кежигүннерин тудуп хоругдаан.

Моон-биле холбаштыр Гвинеяның чазаа шиитпирлиг удурланыышкынны АКШ-тың чазаанга чоруткан болгаш гвиней төлээлерни Аддис-Абебага чедирер талазы-биле хүлээлгезин «пан-америкэн» компанияның күүседирии оон негээн. Бо негелдени күүсетпээн таварылгада Гвинеяның чазаа болгаш улузу харыы хемчеглерии алыр ужурга таваржыр апаар дээрзин удурланыышкынның нотазында чугаалаан турар.

ЧҮГЛЕ ХЕРЕГЛЭЭР ЭВЕС, А БҮДҮРЕР

Бо чылын Эрзин, Тес-Хем районнарның девискээринге тараа болгаш мал чеми культураларның үнүш-дүжүү багай эвес болган. Бо үүлден болганыл дизе, бирээде, чер ажылының культуразын бедидер талазыбиле мурнукку чылдарныындан дээре ажыллаан. Чайын андарган черлер болгаш күскү аңгыс аңдарылгазы ажыл-агыйларга чоруттунган турган. Оон ынай ажыл-агыйларның агрономнары черни эки ажылдап кылырынче кичээнгейни салып, тараазы чажарының чижек нормазын чүрттүн байдалынга таарыштыр көрген болгаш тарылганың хуусаазын база шын шилип алган. Ол кол үүлдер болур. Ийиде, бо чылдың чайыны чаашкыннаг, үнүштүн өзүп үнеринге таарымчалыг болган. Ынчалза-даа ол кол чүүл эвес, а дузалал чүүл болган. Үште, ажыл-агыйлар тарылганың структуразын эде көрген. Бо районнар бүгү тарылга шөлүнүн 80 чедир хуузунга мал чеми культураларны тарып турган.

Үстүнде чугула хемчеглер бо чылын эки үре-түңнелди берген. Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозу эрткен чылын тараа культураларының гектар бүрүзүнден чүгле 1,6 центнер дүжүттү алган болза, бо чылын 630 гектар шөлдүң га бүрүзүнден 9 центнер дүжүттү алган. «Тес-Хем» совхоз эрткен чылын гектардан 0,2 центнер дүжүттү алган болза, бо чылын 1200 гектар тарааның га бүрүзүнден 13 центнер дүжүттү алган. Бир эвес ол ажыл-агыйлар суггарылганы эки ажыглаан база тараазы чидириг чокка ажаап алган болза, түңнел амгызындан-даа өрү турары чугаажок.

Эрзиннин колхозтары ортумаа-биле тараа культураларының гектар бүрүзүнден 12,6 центнер дүжүттү алган, а «Коммунизмче орук» колхозтуң чамдык шөлдери 16—20 центнер дүжүттү бергилээн. Моон ап көөрге, бо районнар тараазы чүгле хереглээр эвес, а бүдүрер апарганы ол-дур.

Мал чеми культуралар кандыг болганыл? Ийи районнарның ажыл-агыйлары (Эрзинде «Коммунизмче орук» колхозтан өскелери) силос салырының планын күүсеткилээн. Силосту кукурузалан салган дээрзин онзалап айтыр херек. Чаңгыс чылдың сигеннери база эки үнген. Ыланғыя Тес-Хемде «Чодураа» колхоз барык 2 муң гектар черге кайгамчык чаагай чумизаны өстүргеш. кезип ажаап алган.

Ынчангаш Эрзин, Тес-Хем районнар тараазының чүгле хереглекчилери эвес, а бүдүрүкчүлери болурунун бүгү боттуг барымдаалары бар-дыр. Ындыг барымдаалар ам тургустунуп келгенде, оларны бүгү-ле хемчеглербиле быжыглаары чугула. Бо районнар тараазы бүдүрүп турза-даа, далган дээрбелерин, чарба кагар машиналарны ажыглавайн турары боттарының бүдүрүлгезиниң продукциязын четче ажыглаарын көзүлдүр-ле моондактап турар. Бир эвес ажыл-агыйлар ындыг дээрбелерлиг турган болза, тараазың үнези дыка бедиир ийик.

Тараазың хереглекчизи турганыпдан оон бүдүрүкчүзү болурунче шилчиирииге бир кол шиитпирлиг чүүл болза, механизаторларның мергежилин бедидери болур. Мында ийи-ле чижекти көрээл. «Тес-Хем» совхозтуң бир комбайнга тараа кезери 70 га, «Чодураа» колхозтуң—92 га, а Эрзин районнуң колхозтарының — 140 га ондажып турар. Бо дээрге хензиг эвээш норма-дыр. Ынчалза-даа районнарның механизаторлары бо чылын ажаап алышкынны тараазы чидирип, төп-чайып тургаш, үр үеде чорутканнар. Бо дээрге чавыс мергежилдиң үржуу-дур. Дүржулгалыг комбайнерлер сезонда 600—700 болгаш оон-даа хөй гектар черниң тараазын кезер турда, үүс гектар четпес черниң тараазынга күзеп каар чорук дыка чаржынчыг-дыр.

Комбайннарның хөй үрелир чоруу чүдел? Бирээде, комбайнерлериниң мергежили четпезинде, ийиде, черни эки ажылдап кылбас, дескилевес, оңгул-чингил кылдыр чаргаш, олчаан кааптарында. Ындыг черге комбайнар болганчок-ла үрелир.

Бүскү аңгыс аңдарылгазы кайыдаа районда шоолуг эвес болган. Чүге дизе, аңдарза чогуур шөлдерни савай дүй баскаш чыдып берген. Ону ой-шаанда бөлбээни чер аңдарарын шуут шаптыктаан. Ол чорук кедизинде барып улуг уржукка чедирер. Бирээде, саваң мал чеми кылдыр ажыглаттынмас, ийиде, черни чазын удур аңдарар болгаш оон чавыс дүжүт алдынар.

Эрзин биле Тес-Хем районнарның тараажылары болгаш механизаторлары тараа бүдүрүкчүлери болурунче базымны кылганы дыка өөрүнчүг. Ам сорулга болза чеди чылдың баштайгы чылында чаалап алдынган бо чедишкиннерни быжыглаары, келир чылын Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнда, ёзулуг тараа бүдүрүкчүлери болур дээш шиитпирлиг эргилдеже көрнүүр —үстүнде адаан районнарның партийжи-совет ажылдакчыларының, агрономнарның, тараажыларның, бүгү механизаторларның чүгула соруглазы болур.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

ДЕПУТАТТАРНЫҢ ИДЕПКЕЙИ

Советтер ажылының чедиишкиннериниң үндезини масса чон-биле хүн бүрүде тудуш харылзаалыг болурунда. А бир эвес масеадап хооруқ, активтиң күжүнге даанмас болза, Советтиң ажылы үре-түңнелдиг болбас болгаш ажыл-агыйны, культура тургузуушкунун боттуг удуртуп шыдавас. Чон-биле харылзаанның бижыг болуру депутат бүрүзүнүң идепкейлиг ажылындан база кол хамааржыр.

Республиканың ажылчы чонунар депутаттарының чер-чер Советтериниң депутаттар 2200 ажыг кижи. Ол дээрге Тыванның эң-не мурнакчы кижилери-дир. Депутат бүрүзү чон ортузунга чурттап, ажылдап, чедер, четпес түүлдерни соңуургап, негелде хомудалдарны өөренип көрүп турар. А Советтер ол дугайын депутаттар дамчыштыр билип алыр болгаш бодунуң ажылын ол негелделерге *дүүштүр оргшизастаарга эптиг болур. Депутат кижи ажыл-чорудулгазының талазы-биле соңгукчуларга отчёттуг болур болгаш оларның чагыгларын күүседир хүлээлгелиг. Ол болза чон-биле харылзааны бижыглаарынга, Советтериниң, күүсомнарның ажылын экижидеринге идигни бээр.

Республиканың чер-чер Советтериниң депутаттарының хөй кезии боттарының соңгукчуларынга отчёдуп берген. Ажыл-агыйның, культура тургузуушкунуунуң сорулгаларын чедиишкиниг боттандырар дээш чүткүдүүг ажылдап турарлар кайы хөй. Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутады, Каа-Хем районнуң «Кызыл Тук» колхозунуң хойжузу С. Бөрзек онаашкан ажылынга бедик көргүзүглерни чедип алган. Ол депутат хүлээлгезинге база ак сеткилдиг. Дээди Советтиң шиитпирлери-биле соңгукчуларны таныштырып, ооң күүседиин организастап турар. Депутат Бүрен-Хемде пенсионерлер бажыңының ажылы-биле танышкан. Ында илерээн четпестерни чайладыр хемчеглерни алган, транспорт хандырылгазының талазы-биле айтырыгны үстүкү черлерге тургузуп тургаш, болур арга-зы-биле шиитпирледип берген. Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаттары Сүт-Хөлде эмчи О. А. Хирлигоол, Тандыда агроном О. П. Чуева, Тес-Хемде Д. Ч. Доржу болгаш өскелер-даа соңгукчуларның чагыгларынга, негелде хомудалдарынга дыңнанып болуп, ону күүседир дээш сагыш човангыр чоруун көргүзүп турарлар.

Тожуун район Совединиң күүсекому депутаттар, хөй-ниитиниң организациялары, актив-биле бижыг харылзаалыг. Маңаа мындыг чижекти көргүзүп болур. Район төвүнден 150 ажыг километр ыракта турар «Совет Тыва» колхозтуң колхозчузу Кол Эзирикпей иви фермазының бригадири. Ол ферма колхозка хөй орулганы киирип турар. Эрткен чылын 900 төрүүр мындылардан 800 ажыг анайларны алган. Ол дээрге ивп малга хамаарыштыр алээн бедик көргүзүг. Эш Эзирикпей чүгле бригадир хүлээлгезин күүседип турар эвес, хөй-ниитиниң ажылынга база идепкейлиг. Бир-ле катап фермага почта келген. Ол дораан-на солуннарны «улуг каралай» берген. «Республиканың көдээ болгаш суур Советтериниң социалистиг чарыжының негелделериниң дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Човүлелиниң база профсвилелдериниң область човүлелиниң докталын» көрүп каап, номчуп танышкан. Ол үстүкү черлерден айтышкын келирин манавайн, ивижилерни чыгташ, ол докталл-биле таныштырган. Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга бедик көргүзүглердиг ужуражыр дээш ивижилер ынчан бедиткен хүлээлгелерни алган. 100 баш мындыдан 90 анайны алырын, өлүк тывыжылың планын ажыр күүседип, ооң шынарын бедидерин ивижилер хүлээнген. Район Советиниң човокта чаа болуп эрткен сессиязының ажылынга киржири-биле эң Эзирикпейни чалаан. Ивп малды өстүрүп, ооң укеаазын сайзырадырынче база ивижилериң амыдырал-чурттагазын экижиринче угланган чугула санады ол көдүргеп.

Республиканың чер-чер Советтериниң депутаттарының хөй кезии Советтиң болгаш күүсекомнуң мурнунга, доктаамал комиссиялар хуралында солуп айтырыгларны тургузуп, эгелекчи саналды киирип, шиитпир күүседдезин боттандырарынга соңгукчуларны эвилелдеп турар. Оларга Кызыл хоорай Совединиң депутаттары И. К. Кураев, К. Т. Соинов, А. А. Шишигин, Чөөн-Хемчик район Совединиң депутаттары О. Ч. Хорлуу. К. П. Куулар, Бии-Хем район Совединиң депутады Д. Аадын-кыс болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Ынчалза-даа мындыг четпестерни маңаа айтыр херек. Улуг-Хемниң Чаа-Хөл, Барыын-Хемчиктиң Акеы-Барлык, Тес-Хемниң Самагалдай, Таңдының Күр-Чер кодзо Советтеринде Советтиң сессияларын чогуур хуусаазында эрттирбес, соңгаар чылдырар чоруктар бар. Азы чамдыкта депутаттарның 60—68 хуузу келгенде безин сессияны эртире каалтар чүве база бар. Сессияга чугаалажып турар айтырыгны шиитпирлээрде аңаа идепкей чок, анаа-ла «аалчылар» болуп олуржуп турар ийи-чаңгыс депутаттарны шыңгыы шүүмүчүлээр ужурлуг. Ындыг чорук Советтериниң күүсекомнарының депутаттар-биле харылзаазының кошкагын херечилеп турар. Ол ышкаш депутаттың хүлээлгезин чедир үнелеп көрбес чоруктуң хереченин-дир.

Чер-чер Советтериниг соңгулдалар болуп эрткенден бээр ам бир чыл сес ай эртип турар. Ол соңгулдаларның үезинде көдээ болгаш суур Советтерни санаваска Кызыл хоорай Совединге, райси Советтериниге 450 ажыг чагыг кирген. Оларның хөй кезии күүсеттиниң турар. Ынчалза-даа Кызыл хоорай Совединде дыка хөй чагыглар ам-даа күүсеттинмейн турар. Чижөлээрге, Красноармейская кудумчузунуң чоон талазында, алгы заводунуң девискээринде, хоорайның мурнуу талазында болгаш өске-даа соңгулда округтарының соңгукчулары уруглар бараанчары садар магазинии ажыдар, спорт херекселдери садар тускай салбыр тургузар, уруглар албан черлерин көвүдедир, чаагайжыттынган уруглар ойнаар шөлдерни тургузар, телефон харылзаазының четкилерни көвүдедир, кварталдарга бок төгер оңгарлар кылыр болгаш хоорайның даглыг кезээнде суг хандырылгазын эжижидер дугайында чагыгларны шиитпирлеп көөрүп боттарының депутаттарынга киирген. Ынчалза-даа ол чөптүг негелделер амга чедир боттанмайн келген. Депутаттарның талазындан чоннуң негелдезин тоон көрбес чорук соңгукчулар-биле харылзааны бижыглаар сорулгапы чедиишкиниг шиитпирлээрииге капчап-даа дүүшпес.

Советтериниң үндүрген шиитпирлерин депутаттар боттарының округтарынга таныштырар болгаш ооң күүселдезин организастаарынга боттуг дузаны чедирер, сессияга, күүском хуралдарынга айтырыг белетээрииге депутаттар идепкейлиг киржир ужурлуг.

Совет эрге-чагырганың алдарлыг 50 чыл оюнга бедик көргүзүглүг ужуражыр төлээде, депутаттар тустус округтарынга чүнү кылырын соңгукчулар-биле кады сүмележип көргеш, ооң күүселдезин организастаар болгаш социалистиг чарышты улам калбартыр ужурлуг.

М. ОНДАР-ООЛ.

Ниичүүкүү бижин тур

АНЫЯК ӨГ-БҮЛЕ

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң Чодураа суурунда аныяк өг-бүлелер-ле хөй. Оларның аразында өскелерден ылгалып турар бир аныяк өг-бүленi демдеглээрин күзээн шиик мен: улуг мал эмчизи Хертек Чыдым-оолдуң өг-бүлези ол-ла болгай. Ол аныяк кижилер чонунга хундүткелдиг, колхозчуларга мактадып турар апарган. Өгнүң аныяк херээжен ээзи Тамара Хаяжык ясли-садта эки ажылдап турар болгаш эш-өөрүнге авторитеттиг.

Хертек биле Тамара хостуг шагын анаа халас эрттирбес, хей-ниитиниң херээнге ажылап турар. Олар клубтуң ботгыынгыр урак чүүлүнүң идепкейлиг киржикчилери. Аныяк мал эмчизи малчыннарның аалдарынга чораан, малды эвевишаан, сөөлгү чаа медээлерни танышгырып, беседаларны үргүлчү чорудуп турар. «Хертек эмчи бистиң күзенчиг аалчывыс» деп малчыннарның ынчаар үнелеп турары таварылга эвес.

Красноярскиниң көдээ ажыл-агый институдунда ол бот-өөредилге биле эки өөренип келген, машина минупса чолаачылап база билир. Өг бүленiң бо үелери ажылынга-даа, ажыл-чагының-даа талазы-биле өскелерге, ылаңгыя аныяк өскенге үлегер-чижектиг болуп турар.

Т. КАРА-ООЛ.

Хойну хүр'кыш ажырар дээш

Тумат Чүлдүм-оол дээрге, Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң эки ажылдыг хойжуларының бирээзи. Ниитиниң малын хүр кыш ажырар дээш аңаа чидиртир 17 тонна сигенни хойжу бодунуң күжү-биле белеткээн. Доора-Даг деп кыштаанда сигеннии чамдыызын амдыгаашган соертүп чедирген. Хой, хурагай кажааларын ол чылыг-лап сеңгээн, кажаа адаанга төгер кургат одекти четчири-биле бөлүп алган.

Ооң коданында 380 хойнуң чайгы, күскү семиртилгези кончуг эки болган. Хойнуң күскү одар ажаалгазын Тумат организастыг чорудун турар. Бо чылын түс хойга онааштыр 98 хураган, хой бүрүзүнден 3 кг 300 грамм дүк алдынган. Кыш дургузунда мал ажаалгазы улам күштелир. Маңаа бичиндаа сулараашкын туруп болбас. Хойжунуң көл сорулгазы ниитиниң малын эки ажаагаш, колхозунга улуг ажык-дузаны чедирери болур.

Бюрбү СЕРЕН.

ЧАҢЧЫГЫП ДАДЫККАН ТУДУМ-НА

Школачы чылдары доозулган соонда, Ойдуп Сиреңмаа мал ажылынга хандыкпаан. Ооң ада-иези мал азырап өөренген кижилер. Оларның ажылын карак-биле көрбүшаан, ол бичезинден тура мал ажаарынга сонуургалын илередип келген. Аныяк кыс өг-бүлелиг апарган, ооң-биле чергелештир 1963 чылда «Тес-Хем» совхозтуң бир кодан ер хураганнарын ажаап, азырап кыштаап, даражында чылда дунгужун төрүүр аныяк хойларны ажаап өстүрери-биле хүлээп алган.

Аныяк өг-бүле хой ажаарынга ай, чыл келген тудум-на чаңчыгып бар чыткан. 1964 чылда олар чүс хойга онааштыр тозан хураганы алган болгаш бир хойдан-на 2 кг дүктү кыргаан. Хой ажылынга киргеп баштайгы чылда аныяк хойжунуң ажылының түңнели ындыг болган. Ооң көргүзүүнүн хире-шаа-ла ол турган. Ындыг-даа болза, даражында чылда ажылдың түңнели ооң көвүдээн: 1965—1966 ажыл-агый чылдарында ол чүс хойдан-на 93 хураганы, ооң баш санындан 2 кг 700 грамм дүктү алган.

Аныяк хойжу өг-бүле ниитиниң малын эки семиртken, кышка ыяк белеткенишкен. Кыш дургузунда одарладыышкынны, немелде чемгерилгени эң-не таарымчалыг чорудары хойжунуң шынгыы кичээнгейинде салдынган.

Б. ЧООДУ.

Куш-культура болгаш спорт

Үш чүс шыдыраачының чаңгызы херээжен

ГАВАНА. (СЭТА). Тускай корреспондент гроссмейстер Бондаревскийниң дамчыдытканы болза бүгү-делегей олимпиадазында шыдыраа талазы-биле солун чүүлдер көвүдеп турар. Киезегейниң төвүнде — Куба-ның командазы. Баштайгы ийи салымыкында ол команда болза өске кайы-даа команданың четпээн чүвезин чедип алган, чүл дээрге оларга ол команда 8 саннан 8-ти алган. Үшкү салымыкында кубачылар Голландияның дуржулгалыг командазы-биле ойнаан. Беш шак иштинде чүткүлдүг демиселдиң түңнелинде үш салымыкын соңгаарлаттынган, бир салыг хайын болган.

Маргылдаада киржип турар 300 шыдыраачылардың аразында кара чаңгыс херээжен шыдыраачы Берне Карраска шыдыраачылар сестип чорүп турарлар, ол болза Чилиниң командазының киржикчизи-дир, ооң бодуу дуржулгалыг, 1939 чылдан эгелеп шыдыраалаан. Хоочун гроссмейстерлер безин ол херээжен шыдыраачыны көргеш, алдарлыг шыдыраачыларга эң шыырак кылдыр-санаттырып чораан Вера Меңкиги-даа сактып каап турарлар.

ССРЭ-ниң командазы бүзүрелдиибиле бурунгаарлап бар чыдар. Үшкү салымыкында Гонконгунуң шыдыраачылары-биле салгаш, Б. Спасский, В. Корчной биле Л. Полугаевский удуп алганнар. Л. Штейниң салымыкыны доозулбаан — соңгаарлаттынган. Бирги бөлүктүң бирги черинде чорүп турар бистиң командының сан ондузының 10,5. Ийиги черде чорүп турар испанмарның саны 9, Ийиги бөлүкте Югославияның командазы мурнап турар, олар 9,5 санныг. Үшкү бөлүкте Израиль мурнап турар — 8 санныг, дөрткүзүнде —Дания — 7,5, бешкизинде — Чехословакия — 8, алдыгызында —Венгрия болгаш Бельгия — 9-9 болгаш чедиир бөлүкте — Румыния биле Болгария — кайызы-даа 10,5 сандырлыг.

Делегейниң хөл-шыдыраа федерациязының мында ажылын үргүлчүлеп турар конгреси ол организацияның кежигүннериниг Коста-Риканың, Исландияның, Марокконуң, КУР-ның, Панаманың болгаш Сальвадорнуң шыдыраачыларын киирип алган. Делегей мастери аттарны яңзы-бүрү чурттарның бөлүк шыдыраачыларынга тывыскан, ооң иштинде бистиң чурттуң Чувашияда В. Сергиевскийге база тывыскан. Херээжеңнерниң иштинден ол атты Алюбака Иосич-Живковичиге (Югославия) тывыскан.

Делегей чемпионнарының болгаш оларның-биле делегейге бирги чер дээш салып турганнарның дугайында номну Совет Эвилели белеткээр болган дээрзин конгресске дыңнаткан. Бистиң шыдыраачыларывыстың саналын ёзугаар конгресс болза чыл бүрүзүнде боттарының чурттарынга хөл-шыдыраа неделязын азы хүнүн чорудуп турарын национал федерацияларга сумелээн.

Редактор К. К. КУДАЖЫ.

ЧАА КИНО

„ДАЙЫН БОЛГАШ ТАЙБЫҢ“

Лев Николаевич Толстойнуң бүгүдеге сураглыг өлүм чок чогаалы «Дайын болгаш тайбың» бодунуң ийиги амыдыралын кинозкранга эгелээн. «Мосфильм» киностудиязы улуг төөгүнү көргүзүп турар 4 сериялыг кинонуң баштайгы ийи сериязын доозаш, чырыкче үндүрген.

Бүгү-делегейниң IV-кү кино фестивалынга бирги черни алган бо кинону кылып үндүрериниң талазы-биле тергиин улуг ажылды бистиң кино мастерлеривис ураначеп талантызы-биле чедиишкиниг күүседип шыдааннар. Киногы эң-не кол, солун чүве чүл дээрге, ында овур-хевирлерни чаа ёзу-биле, ыяк шын шилип ап тургаш, бүгү талалыг шиитпирлеп тургусканында.

Кинонуң эгезинде хөгжүмнүг үделге көрүкчүже уткуштур ажыглаан дег дагжап үнүп келгеш, бүгү кичээнгейни хаара туда бээр. Яңзы-бүрү өңнери аяс хүнүң хереливе чайынаан, хөлзенчиг өртемчей эртенги шалыңга болгаш дүдүскекке бүргей алдына берген көстүп келир. Оттуп келген куштар оңу өпейлеп, бир-ле онза аянны киирип турарлар. Киноопоратор көрүкчүнү ол өртемчейниң ханызыиче чалавышаан, чоорту орус шөлдериң делгемеринiң чаражын магададып көргүзүп келир. Хенертен боо даажы дыңналып, ол ыржымны үрептер. Экранда көзүлбес кижиниң оожум үнү дыңналып келир. Эң-не мелегей бужар чүүдерге удур демисежирде эки кижилер боттарының дем-күжүн кадып алыр херек дээрзин ол үн салындырып турар. Толстойнуң сөглээни бо бодүүн сөстери кижиниң сеткилинге дээптер.

Кинонуң тургузукчу режиссёру Сергей Бондарчук кол идеяны плередип турар ындыг мерген чугааны кинонуң эгезинге киирген. Романда бижиттинген чамдык кезектер кино дылынче кончуг эптиг болгаш аажок бодамчалыг кылдыр шилчиттинген. Чүгле ураң-чеченiниң эвес, а маадырларның овур-хевирлериниң, ажыл-чаңының база болуушкуннарның төөгү талазыбиле безин каржып турар чүве кинода чок болуп, романда бижиттингени ёзугаар тургустунган.

Сценарийниң авторлары С. Бондарчук биле В. Соловьев кинода Толстойнуң бодун чүгле сактып турар эвес, а Толстойбиле кады тыныш, кады чурттап турар. Бо дугайын С. Бондарчук мынча деп бижээн: «Элээн хөй чылдарның дургузунда Толстойнуң чогаалдарындан адырылбайн, ооңбиле кады болуп келдим. Кинону кылып тургаш, чүгле Толстойга чагыртыр турдум. Ооң бодалының бедии, азоп дээр аңне арыг агаар дег, кижини хөме ап келир, ханы утказы-биле чамдыкта кижиниң бажын безин дескиндиритпес».

Кинонуң кол маадырлары — Пьер Безуховтуң, Кутузовтуң, Ростовтарның, Болконскийлерниң, Курагиннериниң өг-бүлезиниң ёзулуг шын овур-хевирин тывары режиссерге берге, нарын болганы билдингир.

Ол кол маадырлардан аңгыда дайын шөлүвде муң-муң шеригler кинода тускай овур-хевирлиг, шимчээшкиннерлиг, үнерлиг, үзел-бодалдарлыг болгаш тус-тус ээлеп турар черлерлиг.

Кинону көрүп ора, Толстойнуң ёзулуг маадырлары бистиң муриувуста-дыр деп чүвеге бүзүреп, С. Бондарчуктуң бодунуң киржиш күүседкени Пьер Безуховтуң ролю, артист В. Тихоновтуң Андрей Болконскийни ойнааны, Л. Савельеваның күүседкени Наташаның овур-хевири, артист Б. Захаваның Кутузовту, И. Скобцеваның Эленни болгаш өске-даа күүседикчилерниң ойнааны рольдар көрүкчүнү өөртүр, романга номчааны дег солун.

Талантылыг совет режиссер болгаш сураглыг артист Сергей Бондарчуктуң кылган болгаш киришкен киноларын көрүкчүлер билир. Ол болза «Отелло» деп кинода Отелловуң ролю, «Попрыгунья» деп кинода доктор Дымков. «Кижиниң салымхуузун» режиссёрлавышаан, Андрей Соколовтуң ролюн. «Сережа» деп кинода Коростылевту ойнап көргүскен. «Дайын болгаш тайбыңны» ол тургузуп, режиссёрлап, сценарийин биживишаан, артистериниң бирээзи болуп ойнап турар. Фильмде эң-не чараш, тергиин сценалар—Наташа Ростованың көстүп келир үелери. Наташаның ролюн ойнаар артисти чүс-чүс аныяк ургларының аразындан шилип чорудуп турда, Ленинград хоорайның аныяк балет артизи Людмила Савельева чедип кээрге, ким-даа олче кичээнгей салбаан. Даштыкы хевири-биле ындыг кончуг чараш-даа эвес, кино камериге таарышпас ышкаш болган. Ынчалза-даа С. Бондарчук Людмилада бир-ле салым-чаяан, Наташа-биле домей хевирлери барын эскерип каан.

Кинода тулчуушкуннар үезин тырттырганы база онза. Безухов биле Долоховтуң аразында дуэли улуг мунгаралдыг болгаш ханы уткалыг. «Дайын болгаш тайбыңның» бирги сериязы ам республиканың киноэкраннарында үнүп турар. 2-ги сериязы удавас келир.

Сергей БАПР,
Кызылда телестудияның режиссеру.

Совет композитор А. Г. Новиковтуң төрүттүнген хүнүнден бээр октябрь 30-де 70 чыл болган. «Вася-Василек», «Оруктар», «Россия», «Котовский дугайында ыр», «Делегейниң демократтыг аныяктарының гимнизи» деп ооң ырларынга чон аажок ынак. Оларны аныяктар ырлажып турар, концерттерге болгаш радио дамчыштыр оларны күүседип турар. Анатолий Григорьевич Новиков бодуңуң чогаалдарын боду үргүлчү күүседип турар.

Солагай талакы чурукта: РСФСР-ниң уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы композитор А. Г. Новиков бөлүк аныяктар-биле чаа ырын күүседип тур.

В. Кошевойниң фотозу.

* * *

Москваның П. И. Чайковский аттыг күргүне консерваториязы (ооң талакы чурукта). Бо консерватория үндезиленип тургустунгандан бээр чаа 100 чыл болган. А. Коньковтуң фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

КИНО

НОЯБРЬ 2-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Алдын майынтааштың төөгүзү» 9.45, «Чалгыннар» 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: «Дилеп чоруптайн» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Амдызында дириг-дир мен» 10, 2.40, 12, 4.40, 6.40, 8.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Демиселдиң ылгавыры» 3, 4.50, 6.40, 8.30 шактарда.

1966 чылда үндүрген Күрүненiң 3 хуулуг иштики ойнаашкынның чээшкининiң талазы-биле ойнаашкыннарның үшкү тиражы 1966 чылдың ноябрь 15-те Киев хоорайга болур.

Чээшкининiң бир разрядынга дараазында саныг ойнаашкыннар таваржыр:

Ойнаашкынның хемчээли	Ойнаашкыннарның саны	Ойнаашкыннарның түңү
5.000 рубль	2	10.000
2.500 рубль	5	12.500
1.000 рубль	20	20.000
500 рубль	109	54.500
100 рубль	750	75.000
40 рубль	8514	340.560
Баттышкаш	9400	512.560

Бо чээшкининiң талазы-биле чыл бүрүде 8 тиражтарны февраль 15-те, март 30-де, май 15-те, июнь 30-де, август 15-те, сентябрь 30-де, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-де чорудуп турар.

1947 чылда үндүрген Күрүненiң 3 хуулуг иштики ойнаашкынның чээшкининiң талазы-биле ойнаашкыннарның 114-кү тиражы 1966 чылдың ноябрь 30-де Усть-Каменогорск хоорайга болур. Чээшкининiң бир разрядынга чыл бүрүде 3.929.180 рубль түңнүг 62. 500 ойнаашкыннар таваржыр, ооң иштинде 5.000, 2.500, 1000, 500, 100 болгаш 40 рубль ойнаашкыннар бар, а немелде тиражка ооң ангыда 10.000 рубльдиң ойнаашкыны таваржыр. Ойнашкынның немелде тиражы чыл бүрүде сентябрь 30-де болур.

1967 чылдың сентябрь 30-де болур 20-ги немелде тиражка киржир дизе, № 20 талоннуг облигацияны 1967 чылдың январь 1-ниң бетинде садып алыры чугула.

Хостуу-биле эргилип турар чээшкиннерниң облигацияларын садып алыңар!

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ТӨП АЖААЛГА КАССАЗЫ.

Куш-культурага хандыкшы!

Куш-культура организмни кадыкшыдарының, ону бижыглаарының кол аргазы болур. Мага-боттуң аваангыры болгаш күжү куш-культураны үргүлчү кылып турарының түңнелинде чедип алдынар.

Куш-культура болза, ажыл аарыгларын болдурбайн баар, чем хуулдуруушкунун эжижидер, нерви системазын болгаш шынган эттерни бижыглап турар. Куш-культура кижиге энергияны, сергек чорукту немеп, ажылга арга-мергежилди база шыдамыккай чорукту бедидип, кижиниң элекке кырыыр чоруун болдурбазын хандырып турар.

ОСПА

Оспа — халдавырлыг аарыгларның бирээзи. Бо аарыгдан кижилерни чүгле баш бурунгаар чорудар эмчиниң тарылгазы намгалаар. ССРЭ-ниң хамааты бүрүзү ол тарылганы албан эрттирер. Оспага удур тарылганы дөрт катап чорудар:

1. Төрүттүнгенiниң баштайгы чылында,
2. 4—5 харлыында
3. 10—11 харлыында
4. 18-тен 70 харга чедир болгаш ооң ерү назылыында.

Боттарыңарга болгаш уругларыңарга тарылганы чогуур ейүнде чорудуңар.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

Редакциянын адрези:

Кызыл, Шетинкин — Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарьның 23—35, пропаганда киллизиниң 37-13, көдээ ажыл-агый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 22-64, чагаа, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистериниң 21-27, иштики информация киллизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Човүлелиниң чанында Парлалга аргелелиниң типографиязы. ТС—01427.